

A horvát nyelv hatásának lexikológiai vizsgálata a horvátországi magyarok nyelvhasználatában

Štajcer, Anđela

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:765063>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-24**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Katedra za mađarski jezik i književnost
Diplomski studij Mađarskog jezika i književnosti i hrvatskog jezika
i književnosti

Andela Štajcer

**Leksikološka analiza utjecaja hrvatskog jezika na jezik
Mađara u Hrvatskoj**

Diplomski rad

Znanstveno područje: Humanističke znanosti
Znanstveno polje: Filologija
Znanstvena grana: Lingvistika-ugrofinistika

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Lehocki-Samardžić

Osijek, 2017.

Eszéki J. J. Strossmayer Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Magyar nyelv és irodalom és Horvát nyelv és irodalom mesterképzés

Štajcer Anđela

**A horvát nyelv lexikológiai vizsgálata a horvátországi
magyarok nyelvhasználatában**

Szakedolgozat

Tudományterület: Társadalomtudomány,
Filológia
Tudományág: Nyelvészet-finnugrisztika

Témavezető: doc. dr. sc. Ana Lehocki-Samardžić

Eszék, 2017.

Tartalom

ÖSSZEFOGLALÓ

1. BEVEZETÉS.....	1
2. A HORVÁT ÉS A MAGYAR NYELV KÖZÖTTI KONTAKTUSRÓL.....	1
2.1. A kontaktológiáról	2
3. A NYELVI INTERFERENCIA ÉS A KÓDVÁLTÁS	3
3.1. Kódváltás és kétnyelvűség.....	3
3.2. A horvátországi magyar kisebbségről.....	3
3.3. A kétnyelvűségről	4
3.3.1. A szóhatártalanításról.....	6
3.4. A kódkeverés okai.....	8
3.5. Nyelvi interferencia	9
3.6. A kölcsönszavak beépülése a bázisnyelvbe.....	11
4. FORRÁSOK ÉS MÓDSZEREK.....	13
4.1. A kérdőíves kutatás.....	133
4.2. <i>Termini szótár</i> – a dolgozatban szereplő szócikkek forrása	144
5. KUTATÁSI EREDMÉNYEK LEÍRÁSA ÉS ÉRTELMEZÉSE	17
5.1. A kérdőívről.....	17
5.2. A kérdőív bevezetése	17
5.3. A háttér adatok elemzése	17
5.4. Attitűdöt vizsgáló kiegészítő kérdés	31
6. BEFEJEZÉS	344
7. FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM ÉS FORRÁSOK.....	35
8. GRAFIKONOK (ÁBRÁK) LISTÁJA.....	376
9. MELLÉKLET	377

ÖSSZEFOGLALÓ

Ennek a szakdolgozatnak a fő célja a horvát nyelv hatásának lexikológiai elemzése a horvátországi magyarság nyelvhasználatára. A horvátországi magyarság nyelvhasználatában jelentkező kódváltás, kódkeverés, nyelvi interferencia jelenségeiről is szólok. Ezek értelmezését nemcsak elméleti szinten végzem, hanem ezt kiegészítem két további forrásból szerzett anyaggal: a Termini szótár, ami egy on-line szótár, és a határon túli magyarok által használt idegen eredetű szavakat, példamondatokat és annak a közmagyar megfelelőit tartalmazza, valamint a horvátországi magyarság nyelvhasználatáról szóló kérdőív eredményei, amelyekből látható az említett jelenségek intenzitása. Ezt a kérdőívet a horvátországi magyar kisebbség tagjai töltötték ki. A Termini szótárban látható szócikkek és példamondatok gyűjtése az ún. *szóhatártalanítási* projekttel indult, amelynek az volt a célja, hogy a magyar lexikográfiai munkákat a határon túli magyarok által használt szókinccsel bővítsék. A dolgozat első része a horvát nyelv hatásáról szól, második részében pedig a kérdőív részletes elemzését hozom.

Kulcsszavak: kontaktológia; jövevényszavak, horvát - magyar nyelvi kontaktusok; kétnyelvűség; horvátországi magyarság

1. BEVEZETÉS

Dolgozatom célja a horvátországi magyarság által használt horvát eredetű szavak elemzése, használatuk gyakorlati okainak feltárása és elemzése. Az ilyen fajta kutatáshoz legjobbnak a kérdőíves módszert láttam, amihez az példákat egy online magyar-magyar szótárból vettem.

A tanulmányaim legelején, a nyelvgyakorlatokon egy a „közös szókincsünk” című motivációs feladatot kaptunk. Az volt a feladat, hogy a sok felsorolt közös magyar és horvát szónak találjuk ki az eredetét, vajon a horvátból került-e be a magyarba vagy fordítva. Az eredménye az lett, hogy alig tudtunk egy-két példáról pontosan megállapítani az eredetét, a többről meg az órán értesültünk. Ezek után a magyar származású diákok nyelvhasználatát kezdtem el figyelni, és az derült ki számomra, hogy sokszor horvát szót használnak, miközben magyarul beszélnek, így ők is *referadat* mondtak a tanulmányi osztály (TO) helyett, vagy *dekanski rok*-ot mondtak az utóvizsga helyett (uv.). Nagyon érdekes volt megfigyelni, hogy sokszor a magyar a diákok sem értették a tanárokat, amikor szaknyelvi fogalmakat használtak, holott „könnyebben” beszéltek magyarul és anyanyelvüknek mondták minden alkalommal. Ekkor kezdtem felfigyelni azokra a jelenségekre, amelyeket ebben a dolgozatban bővebben kifejtek.

A honvédő háború óta számos kérdőíves kutatás folyt Drávaszögben, ami a nyelvhasználatot és a nyelvi kontaktusokat vizsgálja. A dolgozatomban leírt kutatásnak az alapja egy korpuszkutatás, ugyanis a kiindulópontom a Termini szótár anyaga volt, és annak korpuszában talált a használati frekvenciáját tekintve leggyakoribb szavak kutatása. A bevezető kérdésekben több általános információt szeretnék kapni a válaszadóktól, amelynek a nyelvi anyaggal való összevetésével a következő állításaimat fogja megerősíteni vagy megcáfolni:

1. A korosztálytól függ, hogy mekkora mértékben használnak horvát szavakat.
2. A horvátországi magyarok feleslegesen használnak horvát szavakat.
3. A horvátországi magyarok nem ismerik a magyar megfelelőit azoknak a szavaknak, amelyekre a mindennapokban horvát kifejezést használnak.

Kérdőívemet még egy attitűdöt vizsgáló kérdéssel is kiegészítettem, amelyben a kérdőív alanyát arra kérem, hogy jellemezze a baranyai beszédet. Reményeim szerint erre a kérdésre kapott válaszok fogják megalapozni azokat az állításokat, amelyeket csak a beszélő belső

motivációja indokolhatja, amikor a nyelvhasználatából nem tudunk konkrét bizonyítékot szerezni egy adott feltevésre, vagy használható és elfogadható következtetést levonni.

2. A HORVÁT ÉS A MAGYAR NYELV KÖZÖTTI KONTAKTUSRÓL

Mivel Magyarország és Horvátország szomszédos országok, és több évszázados együttélés is összekapcsolja őket, a magyar és a horvát nyelv folyamatos kontaktusban van. A horvátországi magyarok legnagyobb része Eszék-Baranya megyében él, és a nyelvüket *ún. báranyai beszédnek* nevezik (Lehocki-Samardžić, 2014: 32), amelynek fontos tulajdonsága, hogy nagy számban jelentkeznek benne horvát szavak és kifejezések. *A horvátországi magyarok nyelve az egyes korszakok adta körülményektől függően más és más módon változott, miközben különböző nyelvi hatások érték. Ezeket a korszakokat a következőképpen lehet behatárolni:*

1. *Trianon előtti korszak (1920-ig)*

2. *Trianont követő korszak (1920–45-ig)*

a) *Szerb korszak (1920–1941)*

b) *Magyar korszak (1941–1945)*

3. *Második világháború utáni korszak (1945–1960)*

4. *Az oktatási reformok korszaka (1960–1991)*

5. *A honvédő háború és a háborút követő időszak (1991–maig)* (Lehocki-Samardžić, 2014: 33)

A horvátországi magyarság nyelvének változásában és a szókölcsönzésben a történelmi események és körülmények fontos szerepet játszottak. A horvát nyelv mindig is nagy hatással volt a horvátországi magyarok nyelvére. A Termini szótár korpuszos elemzése azt mutatja, hogy a horvát nyelv a horvátországi magyar nyelvhasználatra csak az utolsó korszakban (*A honvédő háború és a háborút követő időszak (1991–maig)*) kezdett jelentősebben hatni, de a horvátországi magyarság továbbra is szerb szavakat használ. Azok a magyarok, akik a horvát honvédő háború alatt Horvátország területén maradtak, éppen ekkor vették át a legtöbb horvát szót nyelvhasználatukba, amit még ma is használnak. A horvát nyelv erős hatása azzal is

magyarázható, hogy a horvátországi magyarság a háború alatt, és közvetlen azután *horvát tannyelvű oktatási intézményekben* végezte tanulmányait, mert a honvédő háború után *kialakult új határok miatt ez a választási lehetőség is eltűnt, így az otthonhoz jobban kötődő diákok nem mentek Magyarországra tanulni, hanem inkább itthon maradtak és horvát tannyelvű oktatási intézményekben folytatták tanulmányaikat.* (Lehocki-Samardžić, 2014: 33) Nem tudtak *Baranya központjában, Pélmonostoron* középiskolában járni, amelybe a horvátországi magyarok addig járták, ahol háború előtt az egyetlen magyar tannyelvű középiskola működött. *A szakmát is csak horvátul lehetett kitanulni, így minden baranyai mesterünk csak horvátul vagy németül ismeri a szaknyelvet.* (Lehocki-Samardžić, 2014: 33)

Ilyen, egymással kapcsolatba kerülő, érintkező nyelveket *kontaktusnyelveknek hívjuk, s nyelvi kapcsolatokkal foglalkozó nyelvtudományi ágazatot pedig kontaktológiának.* (Kiss, 1995: 202) Ez azt jelenti, hogy az egyik nyelv szavai kerülnek egy másik nyelvbe, ami a nyelvi kontaktus közvetlen eredménye. *Ez a hatás lehet fonetikai, morfológiai, lexikai, szintaktikai vagy szemantikai természetű.* (Benő, 2008: 12)

2.1 A kontaktológiáról

A kontaktológia egy *interdiszciplináris nyelvészeti diszciplína* (Benő, 2008: 13), amely szociolingvisztikából nőtt ki. Szociolingvisztika a nyelvészetnek egy olyan ágazata, amely a társadalom és a nyelv használatával és a kettő közötti kapcsolatával foglalkozik. (Kiss, 1995: 14) *Kontaktológia a nyelvtörténethez is tartozik (szókincstörténeti és etimológiai vonatkozásai által), továbbá az areális nyelvészethez, és felhasználja a pszicholingvisztikai kutatások eredményeit, a kognitív nyelvészetet és a geolingvisztika legújabb eredményeit is.* (Benő, 2008: 13) *A nyelvi kontaktus* nemcsak a kétnyelvű beszélők nyelvhasználatában nyilvánul meg, hanem bármelyik *regionális nyelvváltozat beszélői körében is* (mint pl. a baranyai beszéd a baranyai magyarok esetében), ahol a kétnyelvűség *többszörös*, és azért ebben a régióban lévő egynyelvűek nyelvhasználatában is kialakulhat *kétnyelvű kontakt nyelvváltozat.* (Benő, 2008: 12) Például, a horvátországi magyarok között vannak, akik nem beszélnek nagyon jól horvátul, de átvettek több horvát szót a környezetük hatására. Nyelvi kontaktus máshogy is történhet, például, ha horvát egyetemen végeztek, akkor az várható, hogy a szaknyelvet csak horvátul ismerik, de ez sem mindenkire érvényes, ugyanakkor nyelvükben erős kontaktusjelenségek érzékelhetők.

3. A NYELVI INTERFERENCIA ÉS A KÓDVÁLTÁS

3.1. Kódváltás és kétnyelvűség

A kódváltás két nyelvnek vagy nyelvváltozatnak a változó használata egy megnyilatkozáson belül vagy egyazon beszédaktusban. (Benő, 2008: 11) A kódváltás és a nyelvi kontaktus leggyakrabban a kétnyelvű beszélők nyelvhasználatában jelentkezik, mert ilyen beszélők választhatnak két (vagy több) nyelvet, illetve két kód között. (Benő, 2008: 11)

Gyakran előfordul, hogy a nyelvi kapcsolatok két- vagy többnyelvűséget is eredményezhetnek. (Kiss, 1995: 210) Például, a Horvátországban élő magyarok nagy száma horvátul is beszél, a két- és többnyelvűségnek természetes velejárója pedig, hogy a két- és több nyelvűek hol az egyik, hol a másik nyelven nyilatkoznak meg. (Kiss, 1995: 210) Ilyen közösségekben az ún. közösségi kétnyelvűség jelentkezik, ami azt jelenti, hogy a beszélői két vagy több nyelvet napi szinten használnak. (Kiss, 1995: 210) Ilyen beszélőknek nem kell szükségszerűen mind a két (vagy több, ha többnyelvűségről van szó) nyelvet magas szinten ismerni és használni. Lehetséges, hogy az ilyen közösségnek a tagjai csak egyet vagy csak a másik nyelvet beszélnek, de vannak olyan közösségek is, amelyekben majdnem mindenki egyénileg is kétnyelvű. (Borbély, 2014: 34) A kétnyelvű közösségek területileg és társadalmilag elkülönülhetnek az ország többségétől. A horvátországi magyar közösség területileg is elkülönül, amire ráépülnek még a történelmi, politikai és gazdasági tényezők - a társadalmi kétnyelvűséget okozó tényezők. Így tehát könnyen megállapítható, hogy a horvátországi magyar közösség egyszerre kétnyelvű, de tagjai egyénileg is két- vagy többnyelvűek lehetnek.

3.2. A horvátországi magyar kisebbségről

A horvátországi magyarok száma 1921-ben még ötvenkétezer volt, ekkor száznyolc magyar lakosú települést találhattunk itt. Belovár és Pakrác között, Nyugat-Szlavóniában számtalan településen élnek magyarok, huszonhat községnek van húsznál több magyar lakosa. (<http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/> 2017. 06. 26)

A 2011-es népszámlálás adatai alapján összesen 14 048 magyar él jelenleg Horvátországban, ez a szám 2547 fővel kevesebb, mint tíz évvel ezelőtt. (<http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/> 2017. 06. 26) Ebből két hármada Eszék-Baranya megyében él. A legfontosabb magyarlakta települések közé tartozik Csúza, Kórógy, Laskó, Szentlászló és Újbezdán. (<http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/> 2017. 06. 26) Azok a

magyarok, amelyek az Eszék-Baranya megye területén élnek, olyan típusú déli magyar dialektust beszélnek, amely archaikus és sok horvát és szerb szót tartalmaz. Baranyában és Szlavonia keleti részében sok magyar él, amit ún. *többsmagyarságnak* nevezünk. (<http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/> 2017. 06. 26) Azok a magyarok pedig, amelyek az Adria tengerparton vagy Zágráb környékén élnek az ún. *szorványsághoz* tartoznak. (<http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/> 2017. 06. 26) Mind a szorványságban, mind a többsmagyarságban élő magyarok kétnyelvűek, ami erősen befolyásolja a nyelvhasználatukat attól függetlenül, hogy melyik a domináns nyelvük. (<http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/> 2017. 06. 26)

3.3. A kétnyelvűségről

A két- vagy többnyelvű közösségek életében legfontosabb azt meghatározni hogy a kétnyelvűség instabil (átmeneti) vagy pedig stabil. (Borbély, 2014: 36) Stabil kétnyelvűség azt jelenti, hogy ilyen beszélők jól megkülönböztetik az általuk használt nyelveket. Átmeneti kétnyelvűség azt jelenti, hogy két nyelvet nem különböztetik meg szigorúan egymástól, hanem *átfedik* egymást, és a közösségek *saját nyelvük használatáról áttérnek* egy másik (általában a többségi) nyelv használatára. (Borbély, 2014: 36) A legtöbb horvátországi magyarnak a nyelvhasználata átmeneti vagy instabil kétnyelvűségnek számít, mert nagyon gyakran olyan módon keverik a magyar és a horvát nyelvet, hogy azokat nem tudják szigorúan elválasztani egymástól.

A kétnyelvűségnek két típusát különböztetjük meg. Az első *a kontextuálist: a beszélő nyelvi ismereteitől a két nyelvhez fűződő attitűdjeitől irányított kódváltást jelent.* (Kiss, 1995: 210) Tehát, beszélőktől és a nyelvtudásuktól függ, hogy melyik nyelvet milyen mértékben fogják használni. A második típusa a *szituatív kódváltás*, a szituációtól, témától, általában külső faktoroktól függő kódváltás. (Kiss, 1995: 210) A horvátországi magyaroknál a kódváltás legtöbb helyzetben szituatív, ami azt jelenti, hogy témakörtől és szituációtól függ. A szakdolgozatomhoz készített kérdőív eredményei is azt mutatják, hogy a magánéletükben a magyar nyelv dominál, munkahelyükön pedig inkább a horvát nyelv a domináns.

Kiss (1995) azt állítja, hogy a kódkeverés olyan beszélőknél fordul elő, akik egy nyelvet sem bírnak anyanyelvi szinten, a kódváltást pedig olyan jelenségnek írja le, amikor *a beszélő oly gyakran váltogat két vagy több nyelvet, mondatokon és szerkezeteken belül, hogy nem lehet megállapítani, melyik nyelven is beszél valójában.* (Kiss, 1995: 211) Ez nem fedi teljesen a kódkeverés fogalmát, illetve csak az egyik fajtáját jelenti. Ahogy a kérdőívem eredményei is

mutatják, és a legújabb a kétnyelvűségről szóló szakirodalom is (vö. Borbély 2014), a kódkeverés csak akkor fordulhat elő, amikor beszélők mind a két nyelvet, amelyet mindennapi szinten használnak (a másodlagos és az elsődleges nyelvüket) jól beszélnek és magas szinten ismerik. A kódkeverés jelenségét egy Termini szótárból vett példán szemléltetem:

Hv *Mindig ki kell nyitni a gepeket a carinán, de már az EU-ba vagyunk.*

gepek (fn) ~öt, ~ök, ~je

Hv (ált) (közh) (köz) csomagtartó

[hrv gepek 'ua' < ném Gepäk 'ua']

carina (fn) (~k), ~t, ~ja

srb carina 'ua', 'kerítés a falu földjei körül' < rom para „föld” < lat terra 'ua'],

[szln carina (fn-f) 'ua' < srb/hrv carina],

(<http://ht.nyud.hu/htonline/htolist.php?action=search>, 2017. 06. 19.)

A *gepek* és a *carina* szavak olyan szakkifejezések, amelyek specifikus szövegek környezetben fordulnak elő, és nem a mindennapi nyelvhasználat részei. A *carina* fogalom az adminisztráció szaknyelvének része, ezért a pontos jelentés visszaadása miatt a horvátországi magyarság inkább horvát fogalmat használ. Ugyanez a helyzet a *gepek* szóval is (vö. Lehocki-Samardžić 2014a). Ezek a szavak a magyarországi magyarok számára teljesen érthetetlenek lehetnek, a horvátországi magyarság számára pedig pontosítják a szakszavak jelentését az adott szituációban. Az ún. határtalanítás projektnek a fő célja, amely következményeként a Termini szótárt is elkezdték készíteni, éppen az ilyen kontaktusjelenségek gyűjtése. Egy ilyen gyűjtemény segítheti a magyarországi magyarok beszélőket a határon túliak nyelvhasználatát pontosan megérteni, a határon túliaknak meg bővíteni szókincsüket sztenderd kifejezésekkel.

3.3.1. A szóhatártalanításról

A Magyar Tudományos Akadémia határon túli kutatóirodáinak az egyik legfontosabb feladata a *magyarországi szótárak határtalanítása* és ezt a programot az *MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete és az MTA Nyelvtudományi Intézete* koordinálta. (Lansyák, 2006: 60) Maga a határtalanítás szót, amelyet az előbbi *detrianonizáció, ill. detrianonizálás* szó helyett ma használnak, már több nyelvész használta a szó *zsenge életkora ellenére*. (Lansyák, 2006: 60)

A szóhatártalanítás programja, amelyben egy nagy kutatóhálózat részt vesz, eddig *három szótárba javasoltak* a határon túli magyarok által használt szavakat, *szókapcsolatokat, alakváltozatokat, jelentéseket, vonzatokat: az Osiris Helyesírás szótári részébe (Laczkó–Mártonfi 2004), a Tolcsvai Nagy Gábor által írt Osiris Idegen szavak szótárába, valamint a Kiss Gábor vezetésével készülő Képes diákszótár 2., átdolgozott kiadásába.* (Lansyák, 2006: 59)

A határon túli magyarok által használt szavakat gyűjtőmunka úgy kezdődött, hogy a Termini szótárban található idegen eredetű szavakból és kifejezésekből a *kutatóhálózat munkatársai a saját régiójukban összeállítottak egy-egy szólistát, ún. ht-listát (határon túli listát).* Ez a lista ma már olyan sok szócikket tartalmaz, hogy Termini szótárrá alakult át (<http://ht.nyud.hu>). (<http://epa.oszk.hu/00400/00462/00029/cikk8825.html>, 2017. 06.27.) Ebben a szótárban a határon túli magyar nyelvváltozatokban használt idegen eredetű és idegen elemeket tartalmazó kölcsönszavak találhatóak, és ez a lista *folyamatosan bővül és ilyen szavaknak adatbázisává válik,* amely jövőbeli kutatásokban is hasznos lesz. (<http://epa.oszk.hu/00400/00462/00029/cikk8825.html>, 2017. 06.27.) E adatbázis bővítését a Magyar Tudományos Akadémia – Domus kuratóriuma támogatja.

Gyakran nagyon nehéz munka lehet arról döntést hozni, hogy melyik szóanyag szerepeljen egy szótárban, de a legfőbb és legobjektívebb kritériumok Lansyák (2006) szerint a következők:

1. Egy szó *használati gyakorisága és a közösségen belüli elterjedtsége.* A *használati gyakoriság dialektusokhoz, regiszterekhez kötött jelenség,* (Lansyák, 2006: 61) ami azt jelenti, hogy egy szó gyakran előfordulhat egy regiszterben vagy dialektusban, de másokban nem annyira vagy egyáltalán nem. Minél gyakrabban használnak egy szót egy dialektusban és minél többször fordul elő egy szó a regiszterekben, annál *gyakoribb és elterjedtebb* (Lansyák, 2006: 61). Az egyik fő faktor, amely befolyásolja a szó használati gyakoriságát az, hogy van-e erre a szóra közmagyar megfelelője. Ha van, akkor *kevésbé erős a pozíciója,* mert beszélők néha a kölcsönszót, néha pedig a közmagyar variánsját használhatják. (Lansyák, 2006: 62)

2. *Átvevő nyelvi rendszerbe kölcsönszó való beágyazottsága,* amire az utal, *ha a jelentése eltér az átadó nyelvi szó jelentésétől, s esetleg a közmagyar szinonimájától is* (pl. igekötő, képző stb. hozzáadással határon túli magyarok által használt szavakban változik egy szó jelentése és úgy eltér a közmagyar szinonimájától). (Lansyák, 2006: 64) Tehát, ilyen szavaknak *erős pozíciójuk van,* mert a beszélők csak ezt a variánsukat ismerik és használják. (Lansyák, 2006: 64)

3. *A beszélőknek az adott szóval kapcsolatos attitűdjeit, pl. a mérvadónak tekintett beszélői csoportok (társadalmi, műveltségi, foglalkozási, korosztályi stb.) általi elfogadottságát is.* (Lanstyák, 2006: 64) Mindenképpen figyelembe kell vennünk azt, hogy melyik iskolázott beszélői körhez tartoznak azok a beszélők, amelyek használják az adott szót (végeztek-e csak általános iskolát, vagy pedig szakközépiskolát, gimnáziumot, egyetemet stb.), amikor erről el kell döntenünk, hogy be fogjuk-e kerülni az adott szót a szótárba. De nem csak az fontos, hogy melyik társadalmi réteghez tartoznak azok a beszélők, akik egy adott kölcsönszót használnak, hanem a használati gyakorissága is fontos. Például, ha egy lexéma gyakoribb az iskolázatlan beszélők körében, ezt a szót is közölni kell a szótárba, és ezt a szót megfelelő *stílusminősítéssel el kell látni.* (Lanstyák, 2006: 68)

A Termini szótár nemcsak azért fontos, mert olyan szavakat tartalmaz, amelyeket határon túli magyarok használnak, hanem azért is, mert minden szó mellett a közmagyar megfelelőjét is hozza (ha van olyan), és úgy esélyt ad magyar kisebbségeknek arra, hogy bővítsék szókincsüket, valamint az anyaországban élőknek, hogy megértsék a határon túliakat.

Ebben a dolgozatban használt korpuszos elemzések és a kérdőívnek az eredményei a drávaszögi magyarság nyelvi és nyelvhasználati szokásairól szólnak. A kérdőív eredményeit megerősítette a korpuszos elemzés (szavakkal és példamondatokkal), amelyek a Termini szótárhoz tartoznak, amelyben ráadásul a fogalomkörük alapján is be vannak sorolva. Ez a két forrást azért tartottam a legalkalmasabbnak, mert élőnyelvi példákat hoz, ezzel együtt precíz adatokkal szolgál arról, hogy a horvátországi magyarság milyen mértékben és milyen helyzetekben, valamint milyen témakörhöz tartozó horvát szavakat használ.

3.4. A kódkeverés okai

Több nyelvész manapság is azt állítja, hogy a kódkeverés egyetlen oka az, hogy a beszélő egyik nyelven sem beszél megfelelő szinten (ebben a helyzetben sem horvátul sem magyarul). (Heredia, Altariba, 2001: 165) De, ahogy már említettem, ez a vélemény nem egészen pontos. Az egyik fő oka lehet az is, hogy a beszélő egy adott pillanatban nem tud visszaemlékezni egy adott szóra a *bázisnyelvén* (Lanstyák, 2006: 109), és ezért a *vendégnyelvhez* (Lanstyák, 2006: 109) tartozó szót használja. Minden ilyen szókölcsonzést a nyelvten irányítja és minden kódkeverés csak akkor történhet, ha a beszélő ismeri a másodlagos nyelvének a nyelvtenát. Ennek megfelelően, ilyen beszélőnek jól kell beszélnie mind a két nyelvet. (Heredia, Altariba, 2001: 165) Az egyik fő oka az is, ha egy adott szituációban a beszélő azt hiszi, hogy idegen szó

jobban érthető, mint a közmagyar megfelelője (társadalmi környezet vagy téma miatt), és ilyen helyzet is a kódkeveréshez vezethet. (Heredia, Altariba, 2001: 165)

A bázisnyelv és a vendégnyelv két legfontosabb fogalom a kölcsönszavak beépülésének folyamatában. *A bázisnyelv olyan nyelv, amely a megnyilatkozás nyelvtani viszonyait meghatározza és legálabb egy nyilatkozásnyi két- vagy többnyelvű diszkurzusrészletben szerkezetileg és/vagy mennyiségileg domináns.* (Lanstyák, 2006: 109)

Vendégnyelv az a nyelv, melynek elemei (szó, szókapcsolat, szószerkezet formájában) alkalmilag vagy rendszeresen felbukkannak a bázisnyelvi megnyilatkozásokban. (Lanstyák, 2006: 109) Tehát, a vendégnyelv kisebb vagy nagyobb elemei beépülnek a bázisnyelvbe, és ez a kölcsönzés ideiglenes vagy állandó lehet.

A horvátországi magyar kisebbségnél a kódkeverés gyakran fordul elő, aminek számos oka van. Az egyik az, hogy sok beszélő nem ismeri az adott szónak a közmagyar megfelelőjét (pl. ha valaki Horvátországban szerezte egyetemi végzettséget, a szakterminológiát csak horvátul fogja ismerni), vagy nem emlékszik pontosan egy adott magyar szó jelentésére, és ezért horvát szót használ. Vannak olyan beszélők, akik nem beszélnek a vendégnyelvet, amelyből kölcsönöznek szavakat, de a társadalmi környezetük hatása miatt átveszik ezeket. Tehát, vannak, akik jól beszélnek mind a két nyelven, de keverik azokat, és vannak olyanok, akik az egyik nyelvet sem beszélnek magas szinten (vagy azt egyáltalán nem beszélnek), de ennek ellenére keverik a nyelveket.

3.5. A nyelvi interferencia

A nyelvi kölcsönhatásnak számos fokozata van, s a hatás valamennyi nyelvi szintet érintheti. (Kiss, 1995: 202) Ez a folyamat arra vonatkozik, hogy melyik szinten és milyen intenzitással befolyásolja az egyik nyelv a másik nyelvet (felszínes-e ez a hatás, vagy erősebb; van-e sok kölcsönszó egy adott nyelvben vagy nem stb.) Azok a nyelvi kölcsönhatások a nyelvi interferenciáknak hívjuk. (Kiss, 1995: 202) Nyelvi interferencia nem csak a nyelvi hatás folyamatára, hanem e hatás következményére is vonatkozik, és *nem függ a beszélő szándékától.* (Kiss, 1995: 202)

A nyelvi interferenciát nehéz meghatározni, és a sok közül csak kettőt szeretnék kiemelni:

1. Valamely nyelvben vagy nyelvváltozatnak a befolyása egy másikra;

2. Valamely nyelvben vagy nyelvváltozatban nem az illető nyelvre vagy nyelvváltozatra jellemző vagy normájától eltérő jelenségeknek, szerkezetnek vagy elemnek a használata egy másik nyelvnek vagy nyelvváltozatnak a hatására. (Kiss, 1995: 202)

Az interferenciának két fajtája van: *szókészleti vagy lexikai interferencia* – amikor szavakat átkerülnek egy nyelvből a másikba, és *szerkezeti interferencia* – amikor szerkezetek (szintagmák, kifejezések) átkerülnek egy nyelvből a másikba. (Kiss, 1995: 203) Ez a szakdolgozat csak a szókészleti interferenciákat tartalmazza, amihez a Termini szótár korpusza bizonyult legjobb forrásnak, mivel egyelőre csak lexikai típusú interferenciákat tartalmaz, ami nagyon megkönnyítette a keresést.

A szótár szerkezetét a következő példával szeretném illusztrálni:

gusztin (keményítő por):

gusztin ~t, ~k

(Gaszt) Hv (ált) (köz) sütemények és ételek készítéséhez használt keményítő por ♣ Hv Nem lehet mindön kalácsot **gusztin** nekü csináni. (ht-kutatás) [hrv *gustin* (m-fn) 'ua' ← *gust* (m-mn) 'sûrû']

(<http://ht.nyud.hu/htonline/htlista.php?action=search>, 2017. 06. 25.)

A szócikk nemcsak a szó grammatikai és egyéb nyelvi adatot tartalmaz, hanem élőnyelvi példákat is hoz, amelyek éppen az interferenciát mutatják élő beszédben. Látjuk, hogy az idegen szó használata befolyásolja a környezetét is, ugyanis a példákból az látható, hogy sokszor fókuszban áll. Mivel a kontaktusjelenségek szintaktikai elemzése nem a dolgozat témája, ezért erről bővebben most nem szólok.

Az interferenciai folyamatok lehet *kétirányú*: 1. Az idegen nyelv vagy másodlagos nyelvi változat befolyásolja az anyanyelvi/elsődleges nyelvi nyelvhasználatot. (Kiss, 1995: 202) Például, a horvátországi magyaroknak az anyanyelvük magyar (elsődleges nyelv, kiinduló nyelv), és ezt a nyelvet a másodlagos nyelv (a horvát) befolyásolja, amely a környezetük nyelve, és azért erős hatást gyakorol. 2. A kiinduló nyelv, illetve az anyanyelv befolyásolja a másodlagos nyelvi változatot. (Kiss, 1995: 202) A horvátországi magyarok nyelvhasználatában az interferencia kétirányú. Ezért gyakran úgy tűnik, hogy az egyik nyelvet sem beszéljük jól, de ez nem teljesen így van: *Két anyanyelv funkcionak a csökkenését a nyelvterjedés vagy nyelv-*

kiépítés és a nyelv-visszaszorulás vagy nyelv-leépülés összefüggéseiben jellemzi. Az első a többségi, a második nyelvre (pl. horvát nyelvre), a második pedig az első nyelvre (pl. magyar nyelvre) vonatkozik. (Göncz, 1999: 76) Amikor két nyelv komplementáris/kiegészítő viszonyban áll és ezek szomszédos nyelvek (mint a horvát és a magyar nyelv), akkor jön létre a kevertnyelvűség és magas szintű idegen szavak használása és kölcsönzés. (Göncz, 1999: 76) A kevertnyelvűség vagy félnyelvűség fogalom helyett, amelynek pejoratív jelentése van, sok nyelvész a kódkeverés fogalmat használja, mert precízebb és szakszerűbb. Semmiképpen sem szabad pejoratív fogalomnak érteni a kódkeverést, mivel a kódkeverésnek is vannak különböző fokai és fajtái.

A nyelvi interferencia akkor is előfordulhat, amikor egy beszélő *nem beszél a nyelvet, amelyből kölcsönözött egy szót* vagy kifejezést. (Kiss, 1995: 203). Például, ez akkor történik, amikor egy közösségnek a tagjai, amely általában nyelvi kisebbség, egy másik nyelvből származó szavakat használnak, de nem beszélnek azt a nyelvet, amelyből kölcsönözték, átvették a szavakat és a kifejezéseket az általuk nem beszélt nyelvből.

3.6 A kölcsönszavak beépülése a bázisnyelvbe

A bázisnyelv és a vendégnyelv két legfontosabb fogalom a kölcsönszavak beépülési folyamatában. *Bázisnyelv olyan nyelv, amely a megnyilatkozás nyelvtani viszonyait meghatározza és a legálabb egy nyilatkozásnyi két- vagy több nyelvű diszkurzusrészletben szerkezetileg és/ vagy mennyiségileg domináns. (Lanstyák, 2006: 109) Vendégnyelv az a nyelv, melynek elemei (szó, szókapcsolat, szószerkezet formájában) alkalmilag vagy rendszeresen felbukkannak a bázisnyelvi megnyilatkozásokban. (Lanstyák, 2006: 109) Tehát, a vendégnyelv kisebb vagy nagyobb elemei beépülnek a bázisnyelvbe, és ez a kölcsönzés ideiglenes vagy állandó lehet.*

A horvátországi magyaroknál a magyar nyelv a bázisnyelv a horvát meg a vendégnyelv. A horvát nyelv elemeit (szavak, szókapcsolatok) beépülnek a magyar nyelvbe. Azok a vendégnyelvben található kiejtésben és alakban hasonló kölcsönszavak úgy alkalmazkodnak, hogy általában csak magyar toldalékokat kapnak, és a magyar szavak ragozási mintájára ragozzák. Erre néhány példa következik, amelyeket élőnyelvi példákából vettem, de a kiemelt idegen szó szerepel a Termini szótárban:

(1) *A bilyezsnikhöz is el kell menni a **konverzióra** szükséges szerződések hitelesítése végett, de nem kell fizetni érte.*

(2) *Nagyon fontos, melyikhöz jársz, mert anná a **frizerné** csak elronti a frizurádat.*

Az (1) mondatban látható, hogy a *konverzióhoz* helyett a *konverzióra* szükséges papírokat gyűjti az illető. Ezt nem is közvetlen fordításnak lehet tekinteni, de itt valószínű a horvát *za konverziju* eljárás szerkezet fordítása – ra/ – re rag használatát eredményezte. A (2) példamondatban egyértelműen fordításról beszélünk, amikor a *kod frizera* (kod + acc. eljárás szerkezetet) a magyar – hoz/ – hez / – höz raggal helyettesítette.

4. FORRÁSOK ÉS MÓDSZEREK

4.1. A kérdőíves kutatás

A Termini szótár korupsvizsgálata mellett, a fő kutatási módszer ebben a dolgozatban a kérdőíves felmérés. Célja bemutatni a horvátországi magyarság által használt horvát szavak intenzitását, továbbá milyen szituációkban használják azokat, illetve milyen szituációkban jelentkezik a kódkeverés, valamint milyen irányban történik - amikor magyarul beszélnek, és horvát szavakat használnak, vagy amikor horvátul beszélnek, és magyar szavakat használnak.

Kérdőív mint kutatási módszer azért is alkalmas ebben a dolgozatban, mert rövid idő alatt sok precíz és hasznos adat kapható a horvátországi magyarság nyelvhasználati szokásairól.

Kérdőív egy olyan módszer, amelyben *a kutató választ egy mintát, majd a mintába tartozó személyek mindegyikével felvesz egy kérdőívet.* (Kontra, 2011:46) *Kérdőív intímabb szférába tartozó tényezőket* kutat (motívumokat, attitűdokat, nézeteket, véleményeket, érzelmeket stb.). (Kontra, 2011:47) Ez ma az egyik leggyakrabban használt kutatási módszer, mert rövid idő alatt *nagy adatmennyiség gyűjthető be*, és ez a módszer általában olcsó is (legtöbb kérdőívet ma interneten is kitölthető). (Kontra, 2011:46)

Olle (2017) szerint a kérdőív főbb szerkezeti elemei a következők:

1. *A bevezetés-* a válaszadóknak (ún. *vizsgálati mintának*) legfontosabb információkat kell adni a kérdőív céljáról. (Ebben a kérdőívben ez a rész egyéb információkat adja: témát (*Kérdőív a horvátországi magyarok nyelvhasználatáról*), kérdőívnek a célja rövid leírását és a feltételezett időtartását.)

2. *A háttérkérdések* – ezek a kérdések (*családi állapotról, iskolai végzettségről* stb.) *könnyűvé tesznek* az eredmények részletesebb elemzését. (Ebben a kérdőívben ilyen típusú kérdések a válaszadónak a születési évről, neméről, anyanyelvéről és lakhelyéről szólnak.)

3. *Tartalmi és kiegészítő kérdések* – ezek a kérdések a kérdőívnek a fő és a legkreatívabb része és majdnem minden formában lehetnek. Ebben a kérdőívben ilyen típusú kérdések a válaszadónak a horvát és a magyar nyelv használási gyakoriságáról és az iránti attitűdjéről szólnak.

4. *Záró kérdések* – általában a *kérdőív utolsó oldalán kap helyet*, és a válaszadóktól a véleményük hosszabb leírását kérik. (Ebben a kérdőívben ilyen típusú kérdés a válaszadótól a baranyai beszédről a véleményét leírását kéri.)

A kérdőív fajtái:

1. *Önkitöltős – amikor a válaszadót a kérdőív egyéni kitöltésére kérik fel. A kérdőívet kiszállíthatják postán vagy személyesen.*

2. *A kérdőívet kérdezőbiztos kitöltheti – kérdéseket szóban teszi fel és lejegyzí a válaszokat. Ilyen típusú kérdőív személyesen és telefonon kerülhet.*

3. *Világhalon kitölthető kérdőív*

(Kontra, 2011:48-49)

Ebben a dolgozatban használt kérdőív fajtája a világhalon kitölthető kérdőív, és annak az oka az, hogy ez a kérdőív-fajta leggyorsabban kitölthető, az eredményei pedig legtöbb adatot adhatnak egy adott témáról.

4.2 Termini szótár – a dolgozatban szereplő szócikkek forrása

A horvát nyelv a magyar nyelvre gyakorolt hatás bizonyításának megerősítésére az online *Termini szótárban* (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>) 2017 júliusban található példamondatait és szócikkeket használom.

Ez a szótár csak olyan szavakat tartalmaz, amelyeknek legalább egyik eleme idegen eredetű és a Kárpát-medencében a határon túli magyarok használják. Azért választottam a Terminin szótárt a dolgozatom forrásaként, mert sok horvát, vagy a horvát nyelv elemeit (toldalékait) tartalmazó példa, amelyek a horvátországi magyarság nyelvhasználatában fordul elő.

E adatbázis építése 2003 óta összehangolt módon folyik a Termini hálózat keretében az MTA anyagi támogatásával. (<http://docplayer.hu/6225950-A-termini-magyar-magyar-szotar-es-adatbazis.html>, 2017.06.09.) A fő célja ún. *szóhatártalanítás*, ami azt jelenti, hogy a fő célja, hogy a magyar lexikográfiai munkák (*értelmező szótárak, idegen szavak szótárai, helyesírási szótárak és a helyesírás-ellenőrző számítógépes programok, szinonima-szótárak, csoportnyelvi szótárak, kétnyelvű szótárak, helyesírási kézikönyvek stb.*) (<http://docplayer.hu/6225950-A-termini-magyar-magyar-szotar-es-adatbazis.html>, 2017.06.09.) ne csak a magyarországi magyarok által használt szavakat és kifejezéseket tartalmazzák, hanem a határon túli magyarok által használt szavakat is. Tehát, célja a magyar lexikográfiai munkák gazdagítása és fejlesztése. A Magyar Tudományos Akadémia határon túli nyelvi kutatóirodájai a fő munkája, hogy

gyujtsanak ilyen szavakat. (<http://docplayer.hu/6225950-A-termini-magyar-magyar-szotar-es-adatbazis.html> , 2017.06.09.) A horvát és a magyar nyelv közötti viszonytal és hatással Az eszéki Glóttá Nyelvi Intézet is foglalkozik, amelynek a tagjai (az eszéki Bölcsészettudományi Kar Magyar Tanszék néhány oktatói és hallgatói) kutatják ezt a hatást.

A Termini online szótárban 2017 júliusában található idegen szavakat használtam korpuszként a dolgozathoz, és ezek közül csak a horvátországi magyarság által használt szóanyagot dolgoztam fel. *Azokat a szavakat a Kárpát-medencében, az országhatáron túl élő magyarok használják,* (és a számuk állandóan növekszik- jelenleg kb 6000 szócikk van benne, amelyekből a horvátországi magyaroktól által használt szavak 885). (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>, 2017. 06. 02.)

A *Termini kutatóhalózat* internet weboldalán található a link (<http://ht.nytud.hu>) az említett szótárhoz. A Termini szótár az egyetlen ilyen online szótára, amelyben *mind a hét, Magyarországot körölvő ország magyarul régióinak sajátos szavait és szójelentéseit tartalmazza (Erdély, Felvidék, Vajdaság, Kárpátalja, Horvátország, Muravidék, Őrvidék). Ez a szótár 2007 óta on-line is elérhető:* (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=search>), 2017. 06.02.) de a gyűjtések már 2003-ba elkezdődtek (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>, 2017. 06. 02.)

A szótár célja elérhetővé tenni a felhasználóknak a *más magyar nyelvváltozatok sajátos szavait és szójelentéseit (pl. buletin, hranolki, bambusz, gruscsik, cicibán, melanzs), és lehetővé tenni a magyar kisebbségeknek, hogy megismerhessék az általuk használt szavaknak a közmagyar megfelelőit (ha vannak ilyenek).* (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>, 2017.06.02.) *Tájszavakat és olyan szavakat, melyeknek egyik eleme sem idegen eredetű szó,* ez a szótár nem tartalmaz. (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>, 2017.06.02.) Emellett, a Termini szótárban található szócikkek és az egész korpusza folyamatos kutatásnak az eredménye, amelyet számos határon túli magyar nyelvet kutató irodák és intézetek végzik, és az egyik fő feladata az ún. *szóhatártalanítás* – a határon túli magyarság nyelvhasználatának kutatása és lexikográfiai munkákban történő leírása.

Ebben a szótárban legtöbb szócikk *hivatali és az oktatásban használt szaknyelvhez tartozik, és ez a két témakör, amelyben legjobban lehet érezni a horvát nyelv hatását.* (Lehocki-Samardžić, 2014: 30)

A *Termini szótárban* minden példamondat mellett szerepel annak forrása és a hétköznapi beszédből vett példák amelyek hiteles írott források alapján kerültek be a szótárba vagy élő beszédből származnak.

Minden adott *lexikai egység* a következő információkat tartalmazza: *milyen alak- és írásváltozatai vannak, mi a szófaja, hogyan ragozzák, honnan származik, mi az etimonja, mi a jelentése, fogalomköre, milyen régióban használják, milyen nyelvváltozatba, dialektusba és regiszterbe tartozik, hogyan értékelhető a stílusváltozat az időbeliség és az érzelmi viszonyulás szempontjából.* (<http://docplayer.hu/6225950-A-termini-magyar-magyar-szotar-es-adatbazis.html>, 2017.06.09.) Minden szócikk alatt minden régióból, amelyben használják az adott szót, szerepelnek példamondatok. Például, horvát *buhla* szó (*kelt tésztából készült lekvárral vagy csokoládés krémmel töltött sütemény*), vagy a *komfor* (kényelem, lakályosság) csak a horvátországi (Hv) magyarok használják:

buhla (fn) *k, t, ja*

(Gaszt) Hv (ált) (közh) (köz) *kelt tésztából készült lekvárral vagy csokoládés krémmel töltött sütemény* ♥▪ Hv Minden reggel veszök egy buhlát a pékségbe.

[hrv *buhla* (fn-f) 'ua' < ném *Buchtel* (fn-m) 'kelt tésztából készült süteményféle']

(→*buchta, bukti, párolt buchti, párolt bukta, párolt bukti*)

(<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=search>, 2017. 06.02.)

komfor (fn)

Hv (ált) (közh) (biz) *kényelem, lakályosság* ♠ Hv A hotelek mellett, ha otthoni érzést kíván -- akkor a sok privát szállási lehetőséget használhatja ki (szintén hoteli ***komforral***). (www.members.tripod.com)

[hrv *komfor* (fn-m) 'ua' < ném *Komfort* (fn-m) 'ua' < ang *comfort* (fn)

'ua'] (<http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=search>, 2017. 06.02.)

5. KUTATÁSI EREDMÉNYEK LEÍRÁSA ÉS ERTELMEZÉSE

5.1. A kérdőívről

A kérdőív segítségével a horvátországi magyarok nyelvhasználatáról szereztem információkat. Olyan kérdéseket tettem fel, amelyekkel a nyelvhasználat gyakoriságára, a szituatív használatra, attitűdre és konkrét példákra kérdeztem rá. A kérdőívet interneten lehetett kitölteni, ami típusát tekintve legjobban felelt meg a kérdések mennyiségét és típusát tekintve, tehát rövid idő alatt és egyszerre több válaszadóhoz is lejut.

A kérdőív tizenegy kérdést tartalmaz, amelyből tíz kérdésre rövid válaszokat vártam, és csak az utolsó kérdése volt kifejtős, ami egyben egy rövid attitűdvizsgálat is. Kitöltése mindössze 5-10 percet vesz igénybe. Ezt az on-line kérdőívet 2017. június 29-ig 104 válaszadó, horvátországi magyar töltötte ki.

A következő alfejezetekben a kérdőívből kapott válaszok értelmezése következik. A már említett Ollé János felosztása alapján négy csoportra fogom osztani a kérdéseket (bevezetés, háttérkérdések, tartalmi és kiegészítő kérdések, záró kérdések).

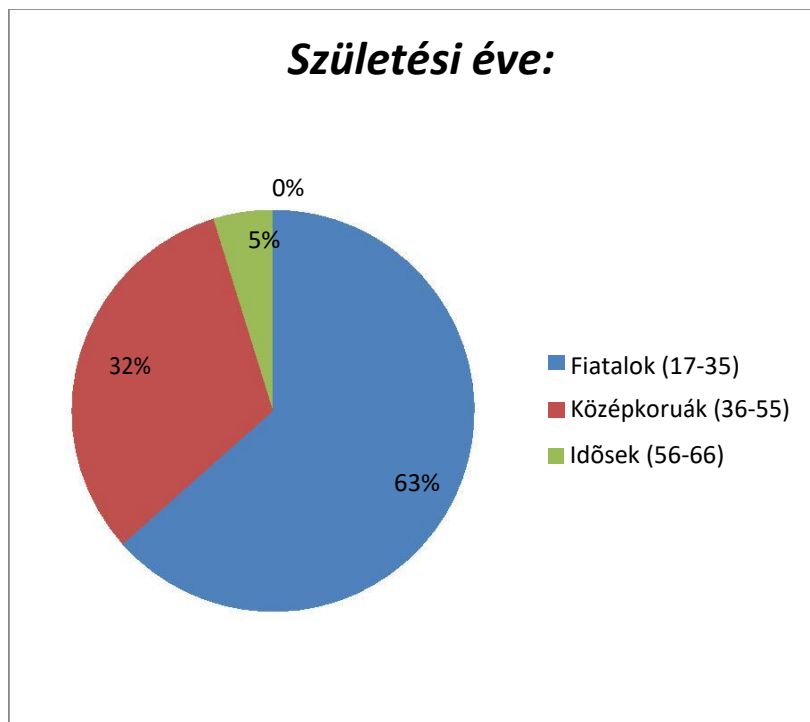
5.2. A kérdőív bevezetése

A bevezetésben röviden leírtam a kérdőív célját, témáját, megadtam a kitöltésére igényelt időt, és az eredmények felhasználási célját, hogy a válaszadó is minden szükséges információt megkapjon még mielőtt elkezdí kitölteni a kérdőívet. A válaszadók a következő információkat kapták meg: a feltételezett időtartama kb. 10 perc, benne lévő kérdések a drávaszögi magyarság nyelvi és nyelvhasználati szokásairól fognak szólni, és az eredményeit a szakdolgozatom írásához fogom használni (lásd: első melléklet).

5.3. A háttér adatok elemzése

Az ilyen típusú kérdések a bevezetés után következnek, segítségükkel a válaszadótól általános információkat kapunk, pl. születési helye, éve, foglalkozása, valamint a családi háttere és a képzettsége. Ebben a kérdőívben az ilyen típusú kérdésekbe a válaszadó neme, anyanyelve, születési éve, lakhelye, és az iskola végzéségének nyelve tartozik.

A válaszadókat a **születési éve** alapján három korosztályba osztottam: a fiatalok (17 és 35 kor között), a középkorúak (36 és 55 kor között), és az idősek (56 és 66 kor között). Az alábbi 1. számú grafikonon az látható, hogy az általam meghatározott kategóriákba hány válaszadóm sorolható. Az értékeket százalékban fejeztem ki, mivel a válaszadóm száma meghaladta a 100-at. A válaszadók 63 %-a fiatalok (17 és 35 kor között), 32 %-a középkorúak (36 és 55 kor között), és 5 %-a az idősek (56 és 66 kor között) csoportjába tartozik.

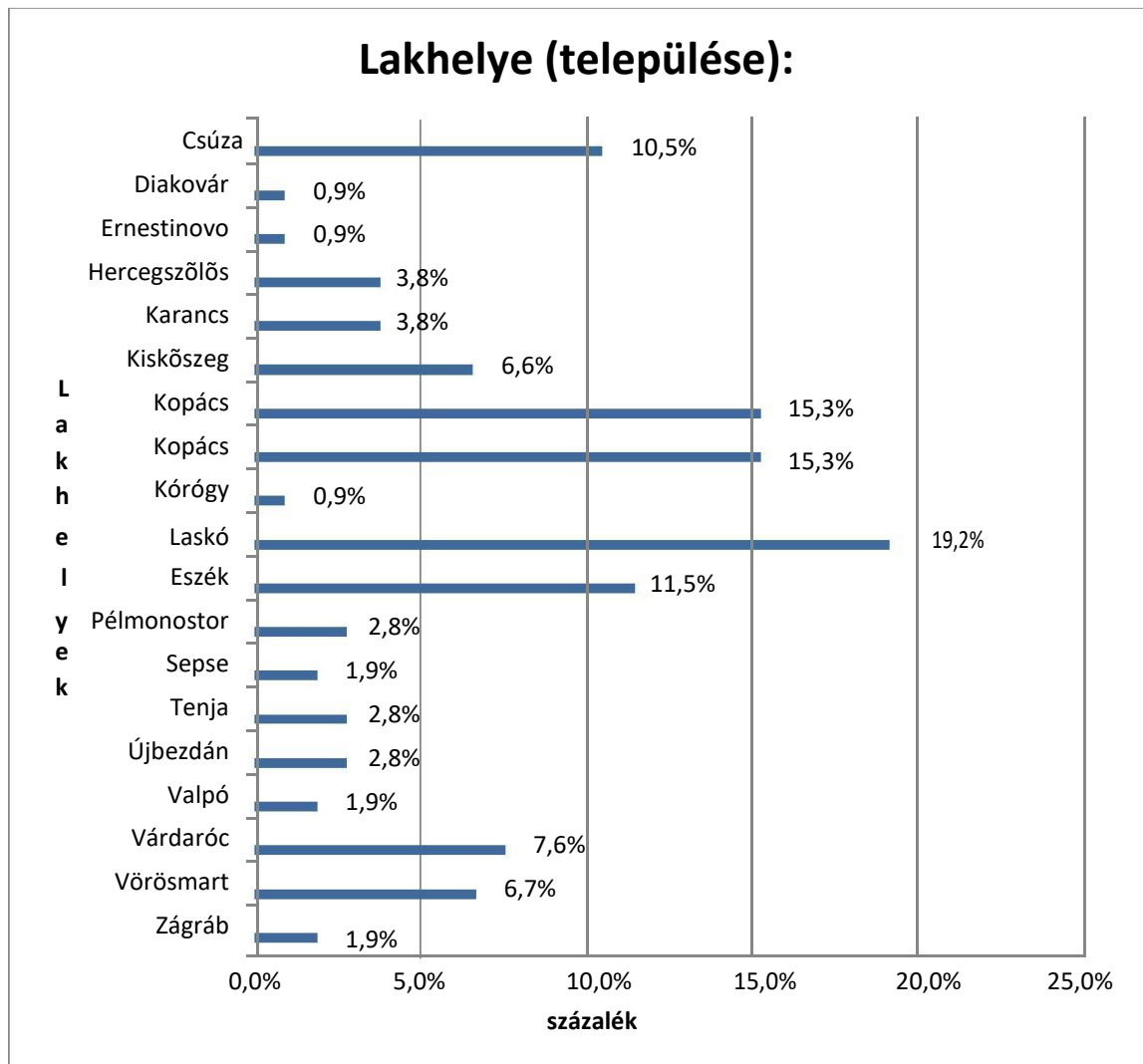

1. ábra: A válaszadók születési éve

A kérdőív válaszadói **nemét** tekintve 67,9 %-a nő, és 32,1 %-a férfi. Ezeknek a 87,8 %-a a magyar nyelvet jelölte meg **anyanyelvként**, 5,8 %-a a magyart és a horvátot, és 6,4 %-a csak a horvátot.

A válaszadónak a **lakhelyét** a 2. ábra mutatja. Legtöbb válaszadó a *Lakhelye (település)*: kérdésre kapott válaszok alapján Laskón él (19,2 %-a). Ezen kívül a válaszadók lakhelyükként a következő településeket jelölték meg: Batina 2,6 %-a, Beli Manastir 0,9 %-a, Csúza 10,5 %-a, Diakovár 0,9 %-a, Ernestinovo 0,9 %-a, Hercegszölös 4,7 %, Karancs 3,8 %-a, Kiskőszeg 3,8 %-a, Kopács 15,3 %-a, Kórógy 0,9 %-a, Laskó 19,2 %-a, Eszék 11,5 %-a, Pélmonostor 1,9 %-a, Sepse 1,9 %-a, Tenja 2,8 %-a Újbezdán 2,8 %-a, Valpó 1,9 %-a, Várdaróc 7,6 %-a, Vörösmart 6,7 %-a, és Zágráb 1,9 %-a. Minden adott településnek a magyar nevét írtam, de több válaszadó

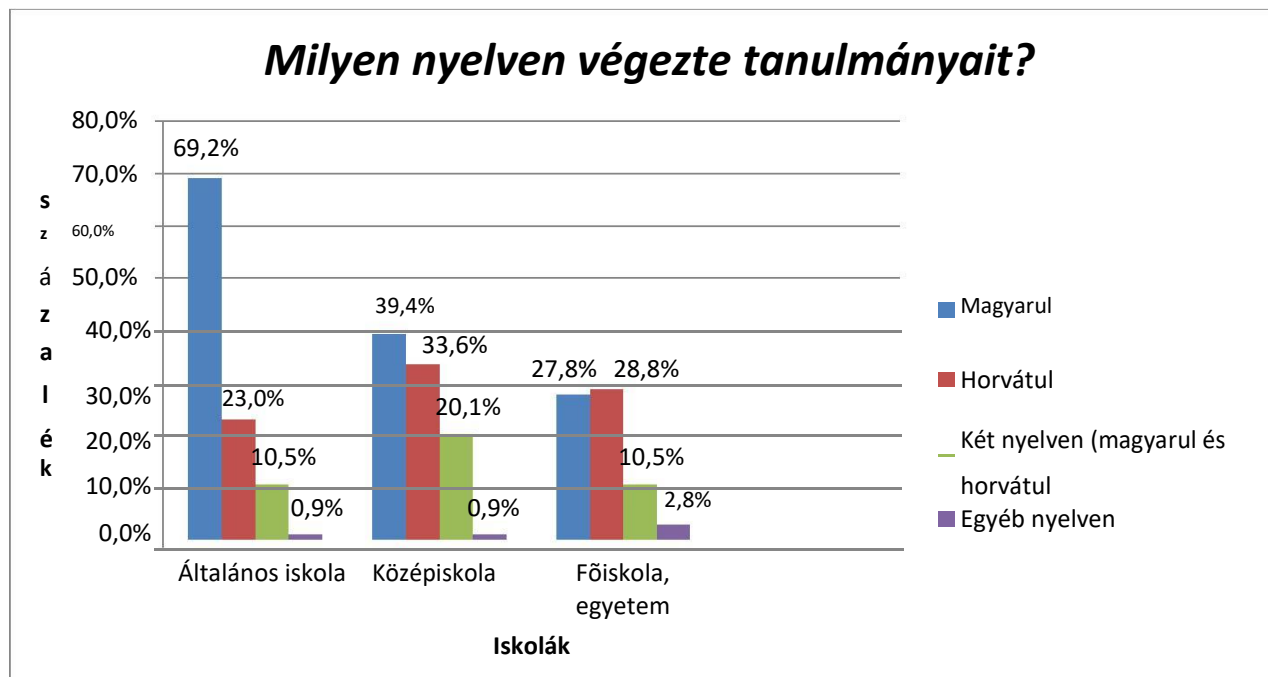
horvátul írta a település nevét, pl. 0,9%-a Đakovot írt Diakovár helyett, 0,9%-a Valpovot Valpó helyett, 0,9%-a Beli Manastirt Pélmonostor helyett, 5,6%-a pedig Osijekot Eszék helyett. Ezeknek a válaszadóknak, akik horvátul írták a településneveket 90%-a a horvátot és a magyart tűntette fel anyanyelvének, vagy csak a horvátot. A csak magyar anyanyelvűek magyarul írtak a településneveket. Ebből az következik, hogy a magyar anyanyelvűek a privát szférában inkább anyanyelvükön adják meg a lakhelyük nevét, aki pedig a horvátot is anyanyelvének tekinti, hajlamosabb horvátul használni a településneveket.

2. ábra: A válaszadók lakhelye (települése)

A két nyelv közötti fontossági sorrendet megfigyelve fontos még azt is megvizsgálni, hogy milyen nyelven végezték az iskolájukat (horvátul, magyarul, két nyelven vagy egyéb nyelven) (lásd: első melléklet). A 3. ábrán azt látható, hogy általános iskolát a válaszadók 69,2

%-a magyarul végezte, 23 %-a horvátul, 10,5 %-a horvátul és magyarul, és egyéb nyelven¹ 0,9%-a. Középiskolát 39,4%-a magyarul végezte, horvátul 33,6%-a, magyarul és horvátul 20,1%-a, és egyéb nyelven 0,9%-a. Főiskolát, egyetemet magyarul 27,8%-a végzett, horvátul 28,8%-a, horvátul és magyarul 10,5%-a, és egyéb nyelven 2,8%-a.

3. ábra: Az iskolai végzettség nyelve

A fiatalok 74,2 %-a tanulmányaik legalább egy részét magyarul végezték, középkorúak pedig 66,6 %-a és az idősek 100 %-a magyarul végezte tanulmányait. Tanulmányaikat horvát nyelven fiatalok 45,4 %-a végezte, a középkorúak 36,3%-a, és az idősek 20%-a végezte. Kéttannyelvű iskolába fiatalok 30,3 %-a járt, középkorúak 30,3 %-a, az idősek között pedig 0 %. Ez az eredmény talán annak is köszönhető, hogy a B (kéttannyelvű) modell a magyar falvakban (Laskó) csak két évvel ezelőtt indult, így a középkorosztály és az idősebbek vagy magyarul tanultak, vagy Bellyére vagy Eszékre utaztak horvát² tannyelvű iskolákba. A fiatalok 3,8 %-a egyéb nyelven végezte az iskolát, a középkorúak 0,9 %-a, az idősek között pedig 0 %-a. Annak ellenére, hogy az „egyéb nyelv” kategóriája ilyen kevés százalékban szerepel, jelentős adatnak minősül, mert a szétszórásban élő magyar gyerekek a szüleikkel más országokba is költöztek,

¹ Mivel a dologzatom tárgya a magyar és a horvát nyelv használata, nem kértem a alanyokat, hogy az egyébét fejtsék ki bővebben. Ehhez a kutatáshoz nem volt szükség erre az adatra.

² Szerbhorvát-horvátszerb tannyelvű iskolák.

vagy ott születtek. A háború alatt a drávaszögi magyarok nagyrészt Magyarországra menekültek, kissé kevesebb arányban Vajdaságban találtak menedéket, de jelentős részük itthon maradt, vagy a szerb csapatok által megszállt Drávaszögben és Szlavóniában, és itt próbálták megőrizni kultúrájukat nyelvüket úgy, hogy már magyar tanyelvű iskolák nem működtek, a horvát nemzethez való tartozás pedig az ellenség iránti ellenállást jelképezte. Ilyen körülmények között a magyar nyelv megőrzése is nehéz feladatnak minősült.

A honvédű háború után új határokat húztak meg, és ezért a horvátországi magyarok már nem tudtak Drávaszög központjában, Pélmonostoron továbbtanulni, ahol a honvédű háborúig még szakmát is magyar nyelven magyar anyanyelvű mesterektől is lehetett elsajátítani. (Lehocki-Samardžić, 2014: 33) A felsőoktatásban tanulók száma a nyelvet illetően megoszlik, és szinte ugyanakkora arányban szerepel a két nyelv (27,8 %-a horvátul végezte felsőoktatási tanulmányait, 28,8 %-a pedig magyarul). A honvédű háború után nemcsak szakmát, nemcsak középiskolai tanulmányokat nem lehetett magyar nyelven elvégezni, hanem a felsőoktatás nyelve is megakadályozta a magyar értelmiség itthon maradását. Ha valaki az anyanyelvén szeretett volna tanulni, el kellett költöznie Magyarországra, és több évig ott tartozkodni. Aki erre nem vállalkozott, 2007 előtt itthon csak horvát nyelven tanulhatott főiskolai vagy egyetemi szinten. Ma már Eszéken is magyar nyelven lehet diplomát szerezni, filológiai szakon az Eszéki Egyetem Bölcsészettudományi Karán.

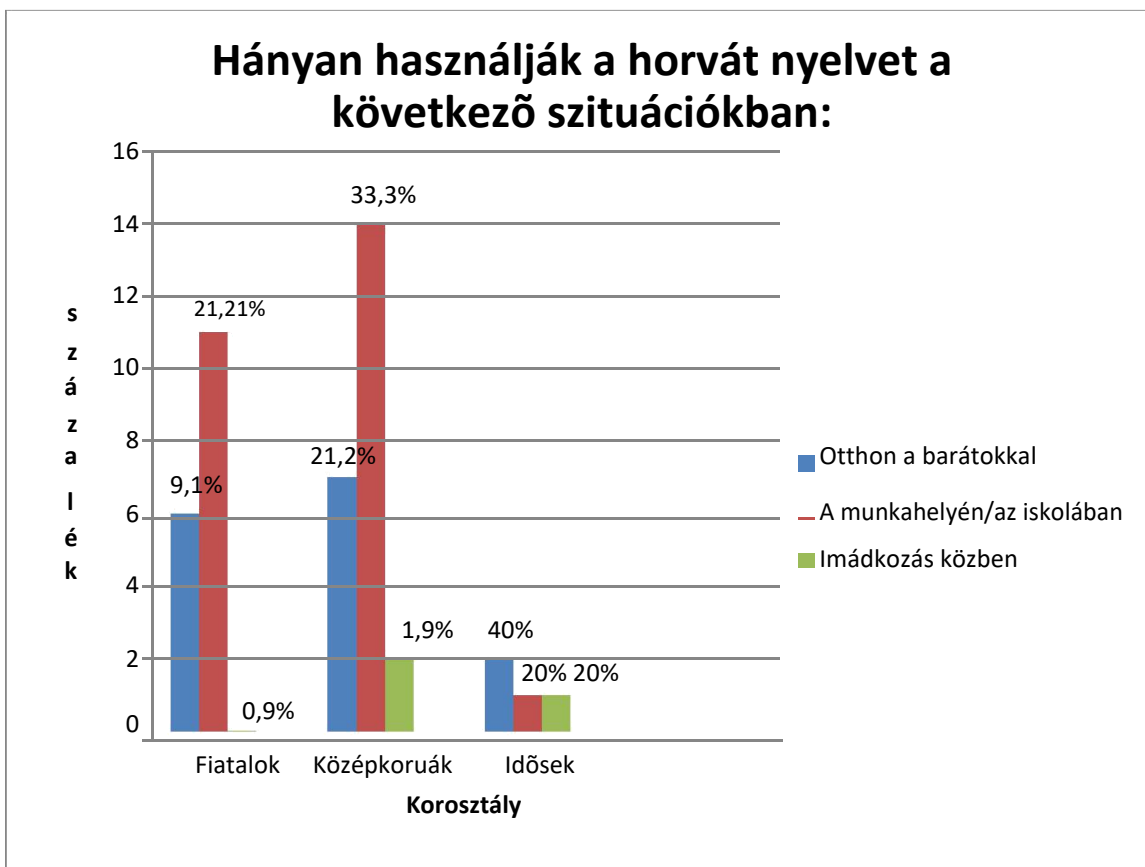
5.4. A kérdőív tartalmi és kiegészítő kérdései

A kérdőív legfontosabb részébe az ún. tartalmi és kiegészítő kérdések tartoznak. Ezekből van a legtöbb, mert az adott témáról szólnak, és legtöbb információt adnak a kutatónak. Jelen kérdőív ennek részébe ilyen típusú kérdésekkel (hét kérdéssel) azt akartam megvizsgálni, hogy melyik nyelvet használja a horvátországi magyarság melyik szituációban, mennyire ismeri a horvát kölcsönszavak közmagyar megfelelőjét, melyik nyelvet tartja és érzi természetesebbnek, stb. Reményeim szerint ezek az adatok fogják bizonyítani azt, hogy milyen mértékben, ha egyáltalán erős a horvát nyelv hatása a magyarra (lásd: első melléklet).

A kérdőív központi részében azt szerettem volna megvizsgálni, hogy melyik szituációban melyik nyelvet használják a válaszadók (magyart, horvátot, vagy mindkettőt) (lásd: első melléklet - hatodik kérdés). Az adott kilenc helyzet vagy privát vagy nyilvános szférához tartozik. Az adott nyelvek használásáról nyert adatok alapján, százalékban kifejezve, az összesen 9 megadott szituációban a következő eredmények születtek: *Otthon a családtagokkal* (horvát 4,8

%-a, magyar 81,7 %, mindkettő 13,5 %-a), *Otthon a barátokkal* (horvát 13,4 %-a, magyar 58 %-a, mindkettő 37,6 %), *A barátokkal nyilvános helyen (étterem, kávézó, mozi...)* (horvát 9,6 %-a, magyar 39,4 %, mindkettő 59,6 %), *Amikor a hobbjáról beszél* (horvát 6,7 %-a, magyar 45,1 %, mindkettő 52,8 %, nem szoktam ilyen helyzetben lenni 3,8 %), *A munkahelyén/az iskolában* (horvát 23 %-a, magyar 42,3 %, mindkettő 52,7 %), *Amikor az iskoláról beszél* (horvát 7,6 %-a, magyar 32,3 %-a, mindkettő 46,8 %-a), *Imádkozás közben* (horvát 2,8 %-a, magyar 78,3 %-a, mindkettő 3,6 %, nem szoktam ilyen helyzetben lenni 15,3 %), *Az állatokhoz szólva* (horvát 4,8 %-a, magyar 81,7 %-a, mindkettő 10,5 %-a, nem szoktam ilyen helyzetben lenni 3 %-a), *Gyerekekhez szólva* (horvát 6,7 %-a, magyar 54,7 %-a, mindkettő 35 %-a, nem szoktam ilyen helyzetben lenni 3,3 %-a). Ebből az következik, hogy a legtöbb válaszadó a munkahelyén vagy az iskolában horvátul beszél (23 %). Nagyon kevés olyan munkahely van, ahol a horvátországi magyarság használhatja az anyanyelvét is, olyan munkahely meg igen ritka, ahol csak az anyanyelvét használhatná. Mivel A fiatalok és a középkorúak nagy száma horvát nyelven fejezte be tanulmányait (fiatalok 45,4 %-a, középkorúak 36,3 %-a, és idősek 20 %-a), amikor az iskoláról beszélnek, vagy az iskolatársakkal beszélnek, akkor nagy részük a horvát nyelvet használja.

A következő ábrán (4. ábra: A horvát nyelv használatának gyakorisága korosztályok szerint) egy nyilvános helyzetet (a munkahelyen/az iskolában), egy privát helyzetet (otthon a barátokkal), és egy nagyon személyes, intím helyzetet (imádkozás) választottam. Véleményem szerint a három szituáció összehasonlítása a nyelvhasználat ösztönös választását fogja megmutatni.

4. ábra: A horvát nyelv használatának gyakorisága korosztályok szerint (helyzetvizsgálat)

Nagyon fontos már az elején kiemelni, hogy a válaszadók csak 2,9 %-a használja horvát nyelvet imádkozás közben. Ha ezt korosztályra lebontjuk, a fiatalok 0,9 %-a, a középkorúak 1,9 %-a, az idősek 20 %-a horvát imákat mond. Egészen a háborúig több helyen is magyar misét lehetett hallani, a református közösségek nyelve eleve magyar volt, ma már nagyon kevés olyan hely van, ahol a misét még magyarul mondják. Az imádkozás arányát a fiataloknál eleve a szokások megváltozása eredményezte, így az imádkozás mint szituáció nagyobb arányban az idősebbek populációjánál jelentkezik. Mégis, a használható adatok alapján, ugyanazt a szokást mutatják, mint a közép- és idősebb korosztálynál – azon a nyelven imádkoznak, amelyik közelebb áll hozzájuk, amelyiket anyanyelvüknek tartják. Az a kifejezetten intím szférába tartozó szituáció a legösztönösebb nyelv választási módszert tükrözi.

A másik szituáció is a privát szférába tartozik, de nem annyira intím, mint az előző, és ezt már a társasági élet is befolyásolja. Amikor otthon vagyunk a barátainkkal, amilyen nyelvet használunk egyszerre ösztönös választásnak mondható, de egyben tudatos is, mert nem tudunk

mindenkivel anyanyelvünkön kommunikálni. Amyilen nyelvet használunk a barátainkkal a privát szférában, az lesz a társasági életünk tükre, ugyanis magyarok egymás között csak nagyon ritkán fognak horvátul beszélgetni, hacsak nincs köztük olyan valaki, aki nem tud magyarul.

A fiatalok 9,1 %-a a barátokkal horvátul beszél, a középkorúak 21,1 %-a, és idősek 40 %-a. Legtöbben horvátul beszélnek pedig a munkahelyén/az iskolában (23 %-a). A fiatalok 21,2 %-a horvátul beszél a munkahelyén/iskolában, a középkorúak 33,3 %-a, és az idősek 20 %-a használja a horvátot ebben a helyzetben. Ennek általában az iskolai végzettség lehet az oka, de – ahogy ezt már említettem – kevés az a munkahely, ahol használhatnák az anyanyelvüket. Ezek az eredmények a már korábbi kutatások eredményeit is megerősítik, miszerint a horvátországi magyarság a magyar nyelvet inkább otthon és baráti körben használja, mint nyilvános helyzetekben, pl. iskolában, munkahelyen stb. (Lehocki-Samardžić, 2015: 7) A válaszadók anyanyelve többségben magyar, és ennek köszönhetően családi és baráti körben inkább a magyart magyart használják. A többi megadott helyzet között kiemelném azt, amikor a hobbijukról beszélnek, az iskoláról, imádkozás közben, az állatokhoz szólva, és gyerekekhez szólva, mert a legtöbb válaszadó ilyen helyzetekben csak magyarul beszél, és ez újból megerősíti azt, hogy a környezetük nyelvétől és az oktatás nyelvétől függetlenül, legtöbb válaszadó a magyart választja, mert ez az egyéni legszemélyesebb szférájához tartozik.

Ahogy az adatok megerősítenek, legtöbb válaszadó az iskolában vagy munkahelyén horvátul beszél, vagy horvátul és magyarul (52,8%-a), és 61,9%-a horvát szavakat használ, amikor magyarul beszél, ennek megfelelően sok válaszadó, amikor oktatási terminológiát használ, azt horvátul használja. Ezt a tényt a Termini szótárhoz tartozó kölcsönszavak is igazolják, mert az ott lévő *Okt*: oktatás + *nevelés* fogalomkör legtöbb fogalmat tartalmaz (lásd: 2. melléklet). Tehát, a Termini szótár sok oktatási terminológiához tartozó horvát kölcsönszót tartalmaz, amelyek az *Okt*: oktatás + *nevelés* Termini szótár a fogalomköréhez tartoznak. Következik egy pár szó, amelyeket a Termini kutatások alapján csak a horvátországi magyarok (Hv) használják és az *Okt* fogalomköréhez tartoznak. Itt van róluk néhány szócikk:

kollokvium (fn) ~ok, ~ot

(*Okt*) Hv (ált) (közh) (köz) (írásbeli) zárthelyi dolgozat ♣ Hv Ebbű a tárgybu négy ***kollokviumot*** kű írni.

[hrv kolokvij (fn-m) 'ua' < lat colloquium (fn-n) 'beszélgetés']

ixica (fn) k, t, ja

(Okt) Hv (ált) (köz) (biz) diákigazolvány ♥▪ Hv Szudentök **ixicával** tudnak utazni és vásárolni.

[hrv iksica (fn-f) 'ua'] **ocjena** [ocjena] 'k, 't, 'ja

(Okt) Hv (ált) (köz) (biz) érdemjegy ♥▪ Hv Nem fogadtam el az **ocjenámat**, mer nem azt kérdezte, amit mondot. (ht-kutatás) ♥▪ Hv Mindönkinek rossz **ocjenákat** adott a tesztön. (ht-kutatás)

[hrv ocjena (fn-f) 'ua' ← ocijeniti (ige) 'értékel']

gumica (fn) k, t, ja

(Okt) Hv (ált) (köz) (köz) radír ♥▪ Hv Ezt nem fogod **gumicával** kitűrülni.

[hrv gumica (fn-f) 'ua']

sesztár (fn) ~t, ~ok, ~ja

(Okt) Hv (ált) körző ♣ Hv Senki nem hozta el a **sesztárokat**. Nem bírunk írni tesztöt. (ht-kutatás) [hrv šestar (m-fn) 'ua']

A fentebb megadott feltevések bizonyításához azok a válaszok fontosak, amelyeket a kilencedik kérdésre kaptam: *Amikor magyarul beszél, használ-e horvát szavakat?*

Igen-vel 61,9 % válaszolt, Nem-vel 37,2 %-a és Nem tudom-ot 0,9 %-a. Ebből a fiatalok aránya 59,1 %-a, akik horvát szavakat használnak, miközben magyarul beszélnek; a középkorúak 66,7 %-a, és az idősek 40 %-a horvát szavakat használ. A fiatalok 40,9 %-a azt mondta, hogy nem használ horvát szavakat, amikor magyarul beszél, a középkorúak 33,3 %-a nem használ horvát szavakat, valamint az idősek 60 %-a nem fog horvát szót használni, amikor magyarul beszél. Csak egy válaszadó *Nem tudom*-ot választotta.

Ezek az eredmények azt mutatják, hogy a dolgozatomban megadott első feltevés: a középkorúak (36-55) leggyakrabban használnak horvát szavakat - igaz, ugyanakkor a fiatalok körében is elég gyakori a horvát kifejezések használata a mindennapi nyelvhasználatban. Ezzel az első feltevésemet bebizonyítottam, de a másodikat nem, miszerint az idősek (55-66 évesek) ritkán használnak horvát szavakat. Igaz, hogy idősek ritkábban használnak horvát szavakat a fiataloknál és középkorúaknál, de idősek 40 %-a horvát szavakat használ, amikor magyarul beszélnek, tehát elég nagy arányban használják a horvát szavakat.

A harmadik feltevésem, amire még kérem a választ a következő: a horvátországi magyarok sokan használnak horvát szavakat mindennapi nyelvhasználatukban. Az említett kérdés eredményei alapján sikerült bebizonyítanom, hogy a válaszadók 61,9 %-a horvát szavakat használ, ami szinte elkerülhetetlen. Ez nem azt jelenti feltétlenül, hogy a horvát nyelv hatása túl erős, mert a kérdésre: *Milyen TV csatornákat néz inkább?*, amelyben *Magyar nyelvűek-et*, *Horvát nyelvűek-et* vagy *Egyéb-et* meg kellett jelölnie, válaszadók 47,6%-a *Magyar nyelvűek-et* jelölt meg, 33,4%-a *Horvát nyelvűek-et*, és 19%-a *Egyéb-et* jelölt meg. Ebből látható, hogy a legtöbb válaszadó még mindig leginkább a magyar TV csatornákat nézi, mert a horvát nyelv erős hatása ellenére, ápolják az anyanyelvüket. Azzal, hogy csak egy válaszadó a *Nem tudom*-ot válaszolta erre a kérdésre: *Amikor magyarul beszél, használ-e horvát szavakat?* egyértelműen azt jelenti, hogy nem tudatosan használják a horvátok szavakat, hiszen tudtak válaszolni erre a kérdésemre. Ami még külön bizonyítja a tudatos nyelvhasználatot, abban a horvát kölcsönszavakat, válaszadóknak a pozitív véleménye a baranyai beszédről, amelyben sok horvát kölcsönszó van. Erről a tényezőről részletesebb a 6.5. álféjezetben fogok beszélni.

Ezek az adatok azt erősítik meg, hogy minden korosztály gyakran használ horvát szavakat, amikor magyarul beszél, mert a horvát nyelv hatása a környezetükben erős, és minden válaszadó Horvátországban él (a kérdőív eredményei alapján), tehát ez a hatás elkerülhetetlen. De annak ellenére, hogy számos beszélő horvát szavakat használ, ez a tény nem azt jelenti, hogy nem ismerik azoknak a kölcsönszavaknak a közmagyar megfelelőjét. Sőt, a kérdőívnek a tizenegyedik kérdésében (lásd: első melléklet) horvát kölcsönszavakra (*uputnica, vozácska, trénerka, ugovor, kolodvor, siska*) a közmagyar megfelelőjét kértem, a válaszadók csak 36,5 %-a nem tudta minden szónak a sztenderd változatát, de mindenki bebizonyította, hogy ismeri legalább pár szónak a sztenderd megfelelőjét. A többi, 63,5%-a, a következő sztenderd változatát írta: *beutaló, jogosítvány, melegítő/szabadidő ruha, szerződés, állomás, frufu*. Tehát, majdnem minden válaszadó ismeri ezeknek szavaknak a közmagyar megfelelőjét. Ennek az egyik oka az lehet, hogy sokan magyar TV csatornákat néznek (46,7 %), bár Horvátországban élnek. Magyar sajtók révén a magyar sztenderddel is érintkeznek. A második oka pedig az lehet, hogy sok válaszadó magyarul beszél a családtagokkal (81,7 %-a) és a barátokkal (58 %-a). Ráadásul, legtöbb válaszadó a tanulmányai legnagyobb részét magyarul végezte (fiatalok 74,2 %-a, középkorúak 66,6 %-a, és az idősek 100 %-a magyarul tanult). A gyakran használt kölcsönszavak a Termini szótárban is megtalálhatók, amiből én is kiindultam, amikor a kérdőívemhez kerestem példákat, és olyanokat is találtam, amelyekhez csak horvát példák

társultak, pl. *kolodvor*, *uputnica* és *vozácska* szavakat csak a horvátországi magyarok használják. A Termini szótárban ezek a szócikkek a következőképpen néznek ki:

uputnica 'k, 't, 'ja

(Hiv) Hv (ált) (közh) (köz) beutaló ♥▪ Hv Csak **uputnicával** lehet pregledre menni. (ht-kutatás)
♥▪ Hv Az uputnicán látod, hova kell menni a kórházba, melyik odjelre. (ht-kutatás)

[hrv uputnica (fn-f) 'ua' ← uputit (ige) 'igazítani, irányítani']

vozácska (fn) 'k, 't, 'ja

(Közl) Hv (ált) (közh) (köz) gépjárművezetői engedély, jogosítvány ♥▪ Hv Én csak egy évvel ezelőtt kaptam meg a **vozácskám**at, addig nem hajtottam autót. (ht-kutatás) ♥▪ Hv Ha megállít a rendőr, **vozácskát** és prometnát is kéri. (ht-kutatás)

trénerka (fn) k, t, ja

(Ölt) Va (ált) (közh) (kissé biz), Hv (ált) (közh) (köz), Mv (ált) (közh) (biz) tréningruha, szabadidőruha ♣ Va Talán az lesz a legjobb, ha **trénerkában** jöttök. (f.n.) ♥▪ Hv Mindegy, hogy milyen színű a **trénirka**, má hónap kell au iskolába, (ht-kutatás)

kolodvor (fn) ~t, ~ok, ~ja

(Közl) Hv (ált) (közh) pályaudvar ♣ Hv A **kolodvoron** eszök valamit, különben lekésök a vonatrú. (ht-kutatás)

[hrv kolodvor (m-fn) 'ua' ← kola (f-fn) 'kocsi' + dvor (m-fn) 'udvar']

siska1 (fn) k, t, ja

(Kozmet) Va (ált) (közh) (köz), Hv (ált) (közh) (biz), Mv (ált) (közh) (biz) frufu ♥▪ Hv Új frizerhoz mentem, és **siskát** csinált, pedig nem akartam.

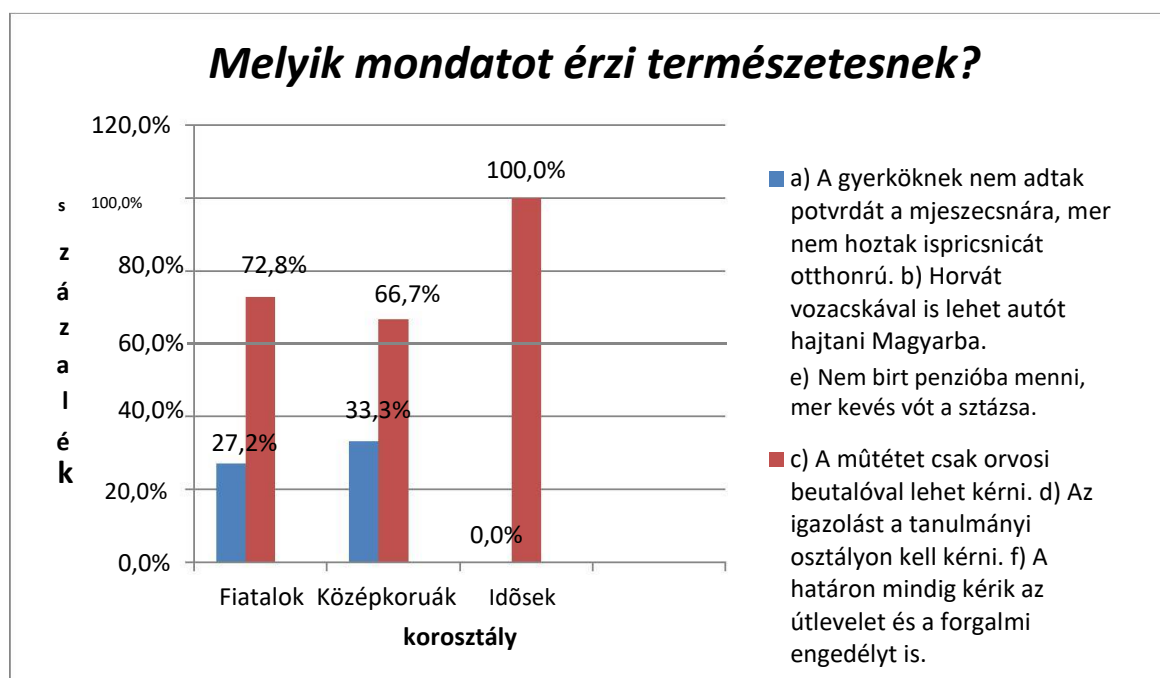
[szrb šiška 1. 'frufu', 2. 'gubacs' 3. 'zsizsik']

(http://ht.nyttud.hu/htonline/htlista.php?action=search_, 2017. 07. 05.)

A kérdőívben azt is meg akartam vizsgálni, hogy a horvátországi magyarok a horvát kölcsönszavakat tartalmazó mondatokat érzik-e természetesebbnek, vagy a közmagyar mondatok állnak közelebb hozzájuk (lásd: 10. kérdés, első melléklet). Meg kellett jelölnie hat mondat között

azokat a mondatokat vagy azt a mondatot, amelyeket természetesnek érznek. Ebből három mondat horvát kölcsönszavakat tartalmazott (*potvrda, ispricsnica, vozacska, penzió, sztázs*). Azok a mondatok, amelyek kölcsönszavakat tartalmaznak is a sztenderdhez tartoznak, tehát csak annyi volt a különbség, hogy a kölcsönszavak helyett a közmagyar ekvivalenseket használtam. (ahogy ez az 5. ábrán látható). Azért gondoltam ezt így feltenni, hogy a válaszadók csak a kölcsönszavakra koncentrálnak. A fiatalok 27,2 %-a a horvát szavakat tartalmazó mondatokat érezte természetesebbnek, a középkorúak 33,3 %-a, az időseknek 0 %-a érezte természetesnek, tehát külső hatásnak érezték. Azok közül, akik horvát szavakat tartalmazó mondatokat érezték természetesebbnek 72,1 %-a tanulmányik egy részét horvátul végezte, tehát az iskola nyelve nagy hatással volt a későbbi nyelvhasználatukra. Érdekes megemlíteni, hogy az idősek egyáltalán nem érezték az ilyen mondatokat természetesnek, valószínű azért, mert minden válaszadó, aki az idősebb korosztályhoz tartozik, a tanulmányait magyarul végezte.

A b) *A horvát vozacskával is lehet autót hajtani Magyarba.* mondatot a horvát szavakat tartalmazó mondatok között a legtöbben érezték természetesnek (15 %-a). A többi mondatok százaléka: a) *A gyerköknek nem adtak potvrdat a mjeszecsnaara, mer nem hoztak ispricsnicat otthonru.* (5,3 %-a), c) *A mutetet csak orvosi beutaloval lehet korni.* (76,1 %), d) *Az igazolast a tanulmányi osztalyon kell korni.* (69,9 %) e) *Nem birt penzioba menni, mer kevés vót a sztazsa.* (5,3 %), f) *A hataron mindig keri az utlevelet es a forgalmi engedelyt is.* (71,7 %)

5. ábra: A horvát szavak használatának gyakorisága korosztályok szerint

Kiemelkedően sokan választották a (b) mondatot (*A horvát vozácskával is lehet autót hajtani Magyarba.*), miszerint az látható, hogy a horvátországi magyarok gyakran használják a *vozácska* szót, amely, a Termini szótár fogalomkörü témák alapján a *Közl*: közlekedés + *szállítás* nevű témához tartozik (lásd: 2. melléklet). A következő példák azt mutatják, hogyan is szerepel a *vozácska* horvát kölcsönszó a Termini szótárban kiegészítve néhány *Közl*: közlekedés + *szállítás* fogalomkörhöz tartozó kölcsönszóval, amelyet a Termini kutatások eredményei alapján csak a *Hv* (horvátországi magyarok) használják:

vozácska (fn) 'k, 't, 'ja

(*Közl*) *Hv* (ált) (közh) (köz) gépjárművezetői engedély, jogosítvány ♥[▫] *Hv* Én csak egy évvel ezelőtt kaptam meg a **vozácskám**at, addig nem hajtottam autót. (ht-kutatás) ♥[▫] *Hv* Ha megállít a rendőr, **vozácskát** és prometnát is kéri. (ht-kutatás)

[hrv vozačka (dozvola) (fn-f) 'ua' ← vozačka (mn-f) 'gépjárművezetői' + dozvola (fn-f) 'engedély']

mjeszecsna ~'k, 't, 'ja

(*Közl*) *Hv* (ált) (közh) (köz) havi diák- vagy munkásbérlet ♥[▫] *Hv* Tegnap vettem **mjeszecsna**t az egész hónapra. (ht-kutatás) ♥[▫] *Hv* Mindön hónapba be kő vinni a **mjeszecsna**t a könyvelésbe, hogy számoljanak el vele. (ht-kutatás)

[hrv mjesečna (karta) (fn-f) 'ua' ← mjeseć 'hónap' + karta 'jegy']

obilaznica (fn) 't, 'k, 'ja

(*Közl*) *Hv* (ált) (közh) kerülőút ♣ *Hv* Az **obilaznicán** körösztü hajtottam haza. (ht-kutatás) [hrv obilaznica (f-fn) 'ua' ← obilaziti (ige) 'kikerül']

krúzsni (fn) ~t, ~k, ~ja

(*Közl*) *Hv* (ált) (közh) körforgalom ♣ *Hv* Megakattunk a **krúzsni**n, és nem bírtunk hazagyünni időbe. (ht-kutatás)

[hrv kružni tok 'ua' ← kružni (m-mn) 'kör-' + tok (m-fn) 'áramlás, állandó mozgás'] (<http://ht.nyud.hu/htonline/htlista.php?action=search>, 2017. 07. 09.)

A 5. ábra adatai azt igazolják, hogy az interferencia folyamata ellenére, és horvát szavak nagy számú kölcsönzése ellenére, a horvátországi magyarok el tudják választani ezt a két nyelvet, és a többsége mégis csak közmagyar szavakat tartalmazó mondatokat érzi

természetesebbnek (72,1 %-a). Tehát, kódváltás náluk tudatosan történik, külső faktorok miatt, mert a válaszadók 62,5 %-a horvát szavakat használ, amikor magyarul beszél, mégis a horvát szavak tartalmazó mondatokat csak 27,9 %-a érzi természetesnek. Bár az interferencia kétirányú (elsődleges nyelv a befolyásolja másodlagos nyelvet, ez fordítva is érvényes), a horvátországi magyarok esetében az elsődleges nyelv hatása a másodlagosra nem annyira erős, mint a másodlagos nyelv hatása az elsődlegesre. A kérdőívben *Amikor horvátul beszél, használ-e magyar szavakat?* szereplő kérdésre a válaszadók 55,6 %-a *Nem-vel* válaszolt, 38,2 %-a *Igen-vel*, és 6,2 %-a *Nem tudom-vel*. Tehát, többet használnak horvát szavakat, amikor magyarul beszélnek, mint amit magyar szavakat használnak, amikor horvátul beszélnek. Azok körül a válaszadók közül, akik azt választották, hogy horvát szavakat használnak, amikor magyarul beszélnek, 63 %-a azt mondta, hogy magyar szavakat használnak, amikor horvátul beszélnek. Tehát, ezeknél a válaszadóknál teljesen természetes ezt a két nyelvet keverni, és az interferencia folyamata náluk teljes mértékben kétirányú. Ezt a tényt, hogy tudatosan használnak horvát szavakat, amikor magyarul beszélnek, az is megerősíti, hogy a kérdőívben szereplő kérdésre: *Amikor magyarul beszél, használ-e horvát szavakat?*, csak egyetlenegy válaszadó *Nem tudom-mal* válaszolt, ahogy ezt már korábban kiemeltem. Azok, akik a horvát szavakat tartalmazó mondatokat természetesebbnek érezték, tanulmányaik egy részét horvát nyelven végeztek, és ilyen válaszadók nagyjából fiatalok vagy középkorúak, míg az idősek vagy csak magyar nyelven vagy nagyrészt magyar nyelven végeztek tanulmányikat. Ezekről bővebben beszéltem már az 5.2. és 5.3.. álfjezetekben e kérdőív eredményei alapján.

A kérdésre: *Egyetért-e ezzel az állítással? "A magyarországi magyar nyelv szebb, mint a baranyai beszéd."* 30,4%-a *Nem* érték egyet-et, 49,1%-a *Egyetérték-et*, és 20,5%-a *Nem tudom-ot* válaszolt. Ebből a fiatalok 37,9 %-ának a magyarországi magyar nyelv szebb, mint a baranyai beszéd, amíg a középkorúak 18,2 %-nak szebbnek hangzik, az idősek pedig (0 %) nem tartják szebbnek anyanyelvi változatuknál. A fiatalok 29 %-a, a középkorúak 49,3%-a és az idősek 100 %-a *Nem* érték egyet-vel válaszolt, és *Nem tudom-mal* a fiatalok 33,1 %-a, a középkorúak 32,5 %-a, és az idősek 0%-a.

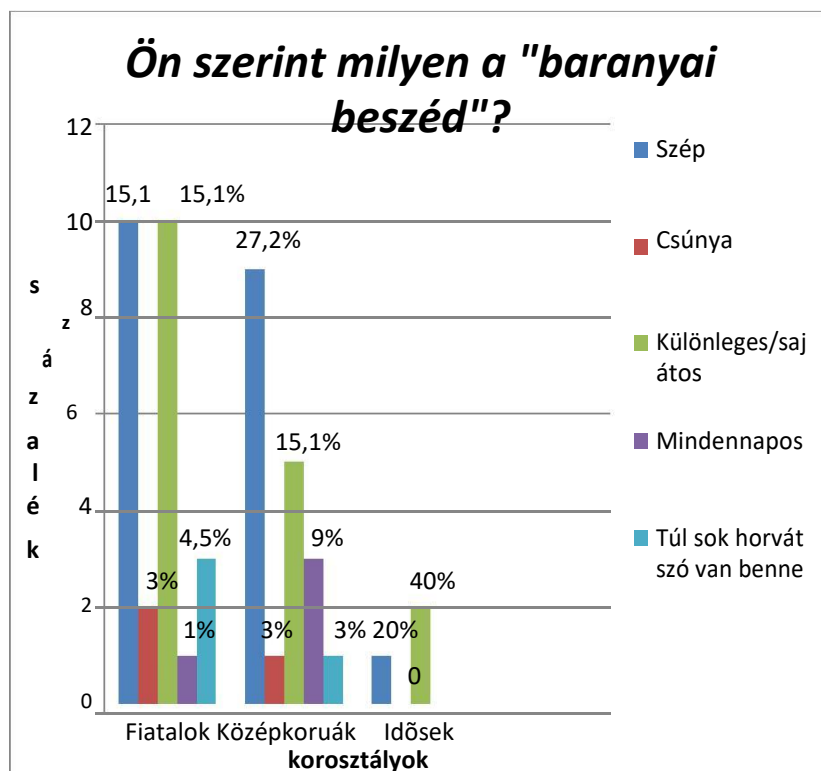
E kérdésnek a válaszai alapján a magyarországi magyar nyelv azoknak a fiataloknak tűnik szebbnek, akik tanulmányik egy részét magyar nyelven végeztek, és azok a fiatalok, akik a magyarországi magyar nyelvet tartják szebbnek 88 %-a tanulmányaik nagyobb részét magyarul végezték. Nem lepődünk meg ezen az adaton, mert háttérkérdésekről szóló 6.2. fejezetben, a három korosztály között, a fiatalok válaszadók között legtöbben (74,2 %-a) tanulmányaik

legalább egy részét magyar nyelven végezték. Ezeknek a válaszadóknak az iskolában a sztenderd magyar nyelvet tanítottak, és ezért ők a magyarországi nyelvet ½helyesebbnek½ és szebbnek érzik.

5.5. Attitűdöt vizsgáló kiegészítő kérdés

Az ilyen kérdések általában a válaszadónak az attitűdjének/véleményének hosszabb leírását követelik. Ilyen típusú kérdésekkel gyakran előfordul, hogy legtöbb hasznos információt adnak. Ebben a kérdőívben lévő nyitott kérdés formájában feltett zárókérdés sok eltérő választ adott, és ezzel gazdagította a kérdőív eredményeit. Ebben a kérdőívben a zárókérdés: *Ön szerint milyen a ½baranyai beszéd½³?*

A kérdőívnek az utolsó kérdése *Ön szerint milyen a "baranyai beszéd"?* a válaszadónak a saját nyelvhasználata iránt kialakított attitűdjét tükrözi. Ebben a kérdésben mindenki saját szavakkal leírhatta a véleményét (az attitűdjét) a baranyai beszédről. Erre a kérdésre sok eltérő és érdekes választ kaptam. A leggyakoribb válaszokat az alábbi 6. ábrán mutatom be. Mivel a leggyakoribb válaszok egy szóból állnak, azt grafikonon mutatom be, a többi kifejtős válaszokból a legérdekesebbeket emelem ki.

³A "baranyai beszéd" nyelvjárási sajátosságai" a VI. Dialektológiai Szimpozionon tartott előadás, Szombathely, 2015. szeptember 2–4.

6. ábra: Attitűdöt vizsgáló kiegészítő kérdés

Ezen az ábrán az látható, hogy a fiatalok 15,1 %-a, a középkorúak 27 %-a, és az idősek 20 %-a azt mondta, hogy a baranyai beszéd szép vagy nagyon szép.

Érdekes megemlíteni, hogy azokból a válaszadókból, akik azt mondták, hogy a baranyai beszéd véleményük szerint *szép vagy gyönyörű* vagy ehhez hasonló (41,3 %-a), akiknek pozitív véleményük van róla, 65,2 %-a azt is válaszolta, hogy horvát szavakat használnak, amikor magyarul beszélnek. Ilyen válaszadók, tehát, a horvát kölcsönszavakat nem csak külső faktorok miatt használják, hanem azért is, mert az ilyen beszéd, amelyben sok horvát szó van, véleményük szerint szépen hangzik, és ezért ezt tudatosan teszik. Azokból a válaszadókból, akik horvátul és magyarul beszélnek a barátaikkal és nyilvános helyeken (kávézók, éttermek stb.) 65,3 %-a a baranyai beszédet szépnek tartja. Ilyen beszélőknek ez a beszéd természetesebbnek hangzik, mert gyakran szokták mind a két nyelvet használni. A másik oka az is lehet, hogy ezekből a válaszadókból 53,6 %-a a tanulmányaik legalább egy részét horvát nyelven végezte, és ezért is a horvát nyelvet természetesnek érzi, és nem azt gondolja, hogy pl. *túl sok horvát szó van benne*, vagy hogy *furcsa* a baranyai beszéd stb.

A fiatalok 15,1 %-a, a középkorúak 15,1 %-a, és az idősek 40 %-a különlegesnek vagy sajátosnak tarja a baranyai beszédet. A fiatalok 3 %-a, a középkorúak 3 %-a, és az idősek 0 %-a azt mondta, hogy csúnya. *Mindennaposnak* a fiatalok 1,6 %-a, a középkorúak 9,1 %-a, és az idősek 0 %-a tartja. A fiatalok 4,5 %-a, a középkorúak 3 %-a, az idősek pedig 0 %-a azt mondta, hogy túl sok horvát szó van benne, és ezek közül 78 %-a tanulmányaik legnagyobb részét magyarul végezték, és azért nem érezték természetesnek a baranyai beszédet, amelyben sok horvát szó van.

Olyan válaszokat is érdemes kiemelni, amelyek egészen különlegesek: *a baranyai beszédnek hiányos szókincse van; gazdag; nevetséges; hibás; rendkívül kreatív; tele van szlavizmussal; furcsa, régies; egyéni; szegény* stb. Az ilyen válaszok is a válaszadók attitűdjét tükrözik.

Annak ellenére, hogy ennél a kérdésnél véleményt kértem, a legtöbb válaszadó nem adta meg a véleményét, hanem leginkább a baranyai beszéd jellemzőiről írt. Erre egy pár példa következik:

- *A magyar nyelv használata közben (kizárólag beszédben) előfordulnak horvát szavak/kifejezések is. Az "e" magánhangzó kiejtése zártabb, mint a sztenderd magyar nyelvben.*
- *hangsúlytalan ö-ző nyelvjárás, esetenként keveredik bele horvát szó, a -ban/-ben rag helyett gyakran -ba/-be-t használ, -l előtti nyújtás (pl.: volt --> vót)*
- *tájnnyelv jellegű, de sok a horvát és szerb jövevény szó, magyarosított szó*
- *A beszédben nagyon sokszor használunk horvát szavakat, de nem csak ez teszi különöse, hanem az is hogy hogyan, milyen hangzásban ejtjük ki a szavakat.*
- *A "baranyai beszéd" tulajdonképpen drávaszögi tájszólás, megfűszerezve horvát és magyarországi magyar kifejezésekkel. (Megmaradt a tájszólásunk, mivel Magyarországtól elszakadtunk, így beszédünk a továbbiakban nem idomult a magyarországi beszédhez. Ugyanakkor Jugoszlávia, majd Horvátország részei lettünk, és mivel a horvát nyelvet is használjuk, ezért ösztönösen beleillesztjük a horvát szavakat beszédünkbe, átveszünk kifejezéseket. Így kicsit kevert lett a beszédünk, amihez a különböző médiák is hozzásegítenek bennünket...*

Sok válaszadó pozitív véleményt adott (42 %-a) a baranyai beszédről. Íme néhány ilyen válasz:

- *Tájszólás, amelyet ápolni kell*
- *Különleges, egyedi, ritka, a mi nyelvünk ezért szeretjük!*
- *Szép. Szerény. Baranyai. Mint a baranyai emberek.*
- *kis közösségünk nyelve, az anyanyelvünk. szeretjük :)*

Ezekből az adatokból az látható, hogy, bár sok válaszadó pozitív véleményen van a baranyai beszédről, legtöbb válaszadó mégis tartózkodott véleményének kifejtésétől, és csak a beszédnek a leírását és objektív tényeket adta meg. Arra egyik lehetséges magyarázat, hogy a legtöbb válaszadó baranyai és a többsége a gyerekkorától ezt a tájnnyelvet sajátította el, ezt tartja természetesnek, és nem is tudja tágabb kontextusba helyezni, vagy nem is ismerik ezt a beszédet, és azért nincs véleményük (három válaszadó esetében).

6. BEFEJEZÉS

A harmadik fejeztben hozott feltevések, amelyeket korábban már ebben a fejezetben is említettem, a kérdőíves kutatás eredményei bizonyították, és csak egy esetben megcáfolták. A horvátországi magyarság valóban gyakran használ horvát szavakat, amikor magyarul beszél, akár a fiatalok, akár a középkorúak, akik sokkal gyakrabban használnak horvát szavakat, mint az idősek. Ezt a tényt már megmagyaráztam azzal, hogy azokból a válaszadókból van több, akik nagy százalékban tanulmányaik legalább egy részét horvátul végeztek. Érdekes megemlíteni, hogy azoknak, akik horvát szavakat használnak, amikor magyarul beszélnek, 43,4 %-a pozitív véleményen van a baranyai beszédről. Tehát, olyan horvátországi magyaroknál az egyik faktor, amely horvát szavak használatát befolyásolja (társadalmi környezet mellett), a pozitív véleményük a baranyai beszédről (amelyben sok horvát szó van). Azért nem egy nagy csoda, hogy majdnem minden válaszadó tudatosan horvát szavakat használ, és hogy csak egy válaszadó azt válaszolta, hogy nem tudja, hogy mikor használ horvát szavakat.

A következő feltevéseket adtam meg a kérdőíves kutatásomhoz:

1. A korosztálytól függ, hogy mekkora mértékben használnak horvát szavakat.
2. A horvátországi magyarok feleslegesen használnak horvát szavakat.
3. A horvátországi magyarok nem ismerik a magyar megfelelőit azoknak a szavaknak, amelyekre a mindennapokban horvát kifejezést használnak.

A példákat hozzá a Termini szótárból válogattam, ráadásul olyanokat, amelyeket csak ebben a régióban használnak, és a többi régióban nincs meg. Ezzel is azt akartam elérni, hogy a válaszadó csak a nyelvhasználatára koncentráljon, és ne zavarja meg őt a sztenderd vagy a nyelvjárási jelenség, ami miatt rossznak vagy helytelennek ítélte volna a magyar nyelv saját anyanyelvi változatát.

Minden adat alapján az következik, hogy a horvát nyelv hatása a magyar nyelvre erős, és nyilvános helyzetekben leginkább horvát nyelvet használnak (iskolában/munkahelyén csak horvátul beszél 25 %-a, mert horvát iskolát végeztek vagy a kollégáik horvátok). Például, családtagokkal beszélve 75 %-a csak a magyart használja, és 77,9 %-a magyarul imádkozik. Tehát privát helyzetekben a magyar nyelvet használják inkább. Ebből az következik, hogy attól függetlenül, hogy mennyire erős a horvát nyelv hatása a horvátországi magyar nyelvhasználatra, a horvátországi magyarok még mindig őrzik anyanyelvüket, és bár sok horvát szót használnak, az még mindig az anyanyelvük.

7. FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM ÉS FORRÁSOK:

1. Benő Attila, *Kontaktológia, A nyelvi kapcsolatok alapfogalmai*, 2008, Kolozsvár: Egyetemi Műhely Kiadó–Bolyai Társaság
2. Borbély Anna, *Kétnyelvűség*, 2014, Budapest, L'Harmattan Kiadó
3. Fogalomkörü minősítések (a Termini szótárból):
<http://ht.nytud.hu/htonline/present.php?action=szocikktozs3#alakifelepites>
4. Gasparics Judit, Ruda Gábor (szerkesztette), *Drávaszög és Szlavónia*, 2014 Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, Pilisvörösvár
5. Göncz Lajos, *A magyar nyelv Jugoszláviában, A magyar nyelv a Kárpát-medencében a XX. század végén (II.)*, 1999, Osiris Kiadó - Fórum Könyvkiadó - MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest - Újvidék.
6. Heredia Roberto R., Altarriba Jeanette, *Bilingual Language Mixing: Why Do Bilinguals Code-Switch?*, 2001 <http://www.tamtu.edu/~rheredia/codeswitch.pdf>
7. HTMiK.hu (a határon túli magyar hírportál): <http://www.htmik.hu/horvatorszagi-magyarok/>
8. Kiss Jenő, *Társadalom és nyelvhasználat*, 1996, Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó
9. Kiss József, *A pedagógiai kutatások módszertana*, 2011, Kaposvári Egyetem
10. Lanstyák István, *Nyelvből nyelvbe*, 2006, Kalligram Könyvkiadó, Pozsony
11. Lanstyák István, *Nyelvi változatosság a határon túli magyar szókincsben*, 2006:
<http://epa.oszk.hu/00400/00462/00029/cikk8825.html>
12. Lanstyák István – Benő Attila – Juhász Tihaméra, *Termini magyar–magyar szótár és adatbázis*, 2010, <http://docplayer.hu/6225950-A-termini-magyar-magyar-szotar-es-adatbazis.html>
13. Lehocski-Samardžić Anna, *Utjecaj dvojezičnosti na razumijevanje stručne (akademske) terminologije u kontekstu prevođenja strukovnih tekstova*, XII. Međunarodni kroatistički znanstveni skup, Zbornik radova, 2014b, Pečuh
14. Lehocski-Samardžić Ana *A horvát nyelv hatása a drávaszögi magyar nyelvre // Drávaszög és Szlavónia / Gasparics, Judit ; Ruda, Gábor (ur.)*.
Pilisvörösvár: Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2014a. str. 30-43
15. Ollé János, *Gyakorlati tanácsok kérdőívek szerkesztéséhez*:
http://www.domsodyandrea.hu/sites/default/files/olle_tanacsok_kerdoivszerkeszteshez.pdf
16. Termini kutatóhálózat: <http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=search>, 2017. 06. 26.)
17. Termini szótár: <http://ht.nytud.hu/htonline/htlista.php?action=firstpage>, 2017. 06. 26.)

8. Grafikonok (ábrák) listája

1. ábra: A válaszadók születési éve	17
2. ábra: A válaszadók lakhelye települése.....	19
3. ábra: Az iskolai végzettség nyelve	20
4. ábra: A horvát nyelv használatának gyakorissága korosztályok szerint (helyzetvizsgálat)	22
5. ábra: A horvát szavak használatának gyakorisága korosztályok szerint.....	28
6. ábra: Az attitűdöt vizsgáló kiegészítő kérdés	31

9. MELLÉKLET

1. melléklet

Kérdőív a horvátországi magyarok nyelvhasználatáról

A nevem Štajcer Anđela, ötödéves magyar-horvát szakos hallgató vagyok. A *horvát nyelv hatásának lexikológiai vizsgálata a horvátországi magyarok nyelvhasználatában* című szakdolgozatomhoz gyűjtök adatokat, és ehhez kérem szíves segítségüket. Kérdőívem kitöltése mindössze 10 percet vesz igénybe, amelyben a drávaszögi magyarság nyelvi és nyelvhasználati szokásairól szeretnék kérdezni.

1. Születési éve: _____
2. Lakhelye: _____
3. Az alábbi táblázatban kérem, jelölje be X-szel, hogy milyen nyelven végezte az iskoláit! (Csak azokhoz az intézményhez tegyen X-et, amit el is végzett. Ha több nyelven végezte az adott iskolát, akkor tegyen X-et mindkét oszlopba.)

	Magyarul	Horvátul	Más nyelven
Általános iskola			
Középiskola			
Főiskola, egyetem			

4. Melyik nyelvet használja az alábbi szituációkban?

Szituációk	Nyelv (magyar, horvát, mindkettő)
A családdal otthon	
A barátokkal otthon	
A barátokkal nyilvános helyen (étterem, kávézó, mozi...)	
Munka közben a munkahelyén	
Amikor a hobbijáról beszél	

Amikor az iskoláról beszél	
Imádkozás közben	
Az állatokhoz szólva	
Gyerekekhez szólva	

5. Milyen TV csatornákat néz inkább?

- a) horvát nyelvűeket
- b) magyar nyelvűeket

6. Amikor magyarul beszél, használ-e horvát szavakat?

IGEN NEM

7. Amikor horvátul beszél, használ-e magyar szavakat?

IGEN NEM

8. Melyik mondatot érzi természetesebbnek (több válasz is lehetséges)?

- a) A gyerekeknek nem adtak potvrdat a mjeszecsnapra, mer nem hoztak ispricsnicat otthonru.
- b) A horvat vozacskaival is lehet autot hajtani Magyarba.
- c) A mutetet csak orvosi beutaloval lehet keni.
- d) Az igazolast a tanulmanyi osztalyon kell keni.
- e) Nem birt penzioba menni, mer kevés vót a sztázsa.
- f) A hataron mindig kerik az utlevelet és a forgalmi engedelyt is.

9. A megadott szavaknak írja le a magyarországi változatát!

- a) uputnica _____
- b) vozacska _____
- c) trenerka _____

d) ugovor_____

e) kolodvor_____

f) siska_____

10. A magyarországi magyar szebb, mint a „baranyai beszéd.

EGYETÉRTEK NEM ÉRTEK EGYET NEM TUDOM

11. Ön szerint milyen a „baranyai beszéd”!

2. melléklet

A Termini szótárhoz tartozó horvátországi területen leggyakrabban használt szavaknak a fogalomköri minősítések és a rövidítései **

- a) *Ál*: állatvilág, állattan: kuna (horvát pénznem), lipa (horvát pénznem (a kuna 1/100 részét teszi ki))
- b) *Ép*: építészet, építőanyagok, építményfajták, épületrészek: kanális (vízelvezető csatorna), parter (nézőtér), uprava (igazgatósági épület), vodovod (vízvezeték)
- c) *Gépk*: gépkocsizás gepek (csomagtartó), hauba (motorháztető), kvácsilo (kuplung), prikolica (utánfutó), retrovizor (visszapillantó tükör), sájba (szélvédő), tehniciski (műszaki vizsga),
- d) *Hiv*: Hivatali élet, közigazgatás, társadalombiztosítás
- e) *Házt*: háztartás; lakberendezés; lakás, lakóház; bátri (szárazelem), bokál (kancsó), deka (pokróc, pléd), csacskalica (fogpiszkáló), fritéza (olajsütő), frizsider (hűtőszekrény), gajba (láda, vagy hézagos oldalú, nyitott ládika), grijalica (melegítő, villanykályha, hőszigetelő), jogi/jogimatrac (rugós matrac, ágybetét), kauca (kanapé, dívány, keret, rekamié), kázalyka (az óra kis- és nagy mutatója), kinderbet (gyerekágy), klofer (szőnyegporoló), kuglica (díszgomb, karácsonyi díszgomb), lavabó (mosdókagyló), likvi (mosogatószer), luszter (csillár), peka (sütőbúra), plakar (beépített szekrény), plin (földgáz), plocsica (csempe), pribor (evőeszköz), táčna (tálca), toszter (kenyérpirító), vrecsica (zacskó)
- f) *Gaszt*: Gasztronómia: konyhaművészet; élelmiszerek, italok
- g) *Hobbi*: kedvtelés, társasjáték, gyermekjáték; hullahopp (a derék körül pörgetett fa- vagy műanyagkarika; hulahoppkarika), krizsályka (keresztretjvény), lokál (szórakozóhely, mulató/üzlethelyiség/ (telefon mellék), pecáz (halászik)
- h) *Jog*: jogtudomány + igazságszolgáltatás, bűnüldözés; fond (alapítvány), právnik/pravnik (jogász, jogtanácsos), preszuda (ítélet), szúd (bíró), zsalba (fellebbezés)
- i) *Ker*: kereskedelem, vendéglátás, üzlettípusok; faktúra (áruszámla), prodavacsica (eladó, elárúsító), sank (pult, söntés), szamopozsluga (önkiszolgáló bolt)

** Minden fogalomköri minősítés és a rövidítései táblázatát itt található:
<http://ht.nyud.hu/htonline/present.php?action=szocikktozs3#alakifelepites> (2017. 06.12.)

j) *Közl*: közlekedés + szállítás; kolodvor (pályaudvar), kolona (kocsioszlop), krúzsni (körforgalom), kucsica (fizetőkapu az autópályán), mjeszecsna (havi diák- vagy munkásbérlet), obilaznica (kerülőút), parkíroz (parkol), peron (kocsiállás), vozácska (jogosítvány)

k) *Kozmetika*: kozmetika; hajápolás, hajviseletek; csetka (sűrű fésű), drogeria (illatszerbolt), fen (hajszárító, fön), fogpaszta (fogkrém), frizeroz (frizurát készül), kaladont (fogkrém), maszkara (szempillafesték), pincetta (csipesz), prámen (hajtincs), siska (frufu), sminka (rúzs, smink), snála (hajtű, hajcsat)

l) *Munka*: munka; foglalkozások; fizióterapeut (természetgyógyász), frizer (fodrász), frizerka (fodrásznő), frízernő, grupa (fizetési csoport), inszpektor (felügyelő, ellenőr), sztázs (szolgálati idő)

m) *Okt*: oktatás + nevelés, tanügy; Abszolvál (tejesít. elvégez valamit), abszolvent (felsőoktatási intézmény utolsó évet végző hallgatója), akadémia (kereskedelmi akadémia), akadémiai év (tanév a felsőoktatásban), diplomál (felsőoktatási intézményben diplomát szerez, diplomázik), diplomavizsga (vizsga, melynek részeként a diplomamunkát a jelölt megvédi), diplomszki (mesterképzés), diktát (tollbamondás), brúcos (gólya (elsőéves egyetemi hallgató)), bakalar (felsőfokú alapképzést elvégzett és alapfokozatot szerzett személy), dom (kollégium), fakultet (egyetemi) kar, flomaszter(rostíron, filctoll), gumica (radír), insztruktor (oktató, kiképző)/gépkocsivezető-oktató), iszpit (vizsga), ixica (diákigazolvány), izvedbeni (tanrend), kabinet (szertár), kollégium (kurzus, tanfolyam), kollokvium (zárthelyi dolgozat), kursz (tanfolyam, szak felsőoktatási intézményben, évfolyam felsőoktatási intézményben), kvacsica (pipa), nályepnica (matrica), ocjena (éremjegy), osznovna (általános iskola), pizsmeni (írásbeli dolgozat), poprávni (javítóintézet), praksza (gyakorlat, különösen szakmai, tanítási gyakorlat (tanár szakos hallgatók iskolai gyakorlata), prodekán (dékanhelyettes), prijemni (felvételi vizsga), profeszorca/professzor (középfiskolai tanárnő), prorektor (rektorhelyettes), raszpored (órarend), rázrednik (osztályfőnök), referáda (tanulmányi osztály), sesztár (körző), sztudent (egyetemi főiskola hallgató)

n) *Mûsz*: műszaki, gyári, gyártási, gép-pel kapcsolatos, technika, technológia; grafoszkóp (írásvetítő), hauba (hajszárító bura), kalorifer (fűtőtest, hőszigetelő), kazetofon (kazettás magnetofon), kombájn (akombájn, arató-cséplő gép), napá (páraelszívó), rázglász (kihangosítás), sipka (fémrúd vagy – pálca), ventil (szelep), vozácski (forgalmi vizsga)

o) *Növ*: növényvilág, növénytan; feferóni (apró, erős fűszerpaprika), ikebána (élővirág kompozíció), maszlina (olajbogyó)

p) *Pénz*: pénzügyek, bankszakma; FINA (pénzügyi hivatal), fiskalna blágájna: adóhivatalba bekötött pénztárgép, fond (pénzalap), honorár (tiszteletdíj, honorárium), jámác

(kezes), kartica (bankkártya), konverzió (a svájci frank alapú hitelek más valutába való átszámítása), kursz (árfolyam), nálog (kiutalás, meghagyás), podpora (támogatás, szociális vagy munkanélküli segély), uszkrsznica (húsvéti ajándékpénz)

q) *Nyomda*: nyomdászat + könyvelőállítás, könyvkiadás; sajtótermékek, sokszorosítás; fotokópia (fénymásolat), fotokopirnica (fénymásoló iroda, üzlet), fotokopíroz (fénymásol), leták (szórólap)

r) *Orv*: orvostudomány + gyógyszerészet + egészségügy; akut (heveny), ambulanta (járóbeteg-ellátás), dezinfekció (fertőtlenítés), bolovanye (betegszabadság), családi orvos (házi orvos), chirurg (sebész), bolovanye (betegszabadság), gáza (géz), gripa (meghűlés, influenza), hanzaplaszt (ragtapasz (márkanév)), hitna (mentőautó), infekció (fertőzés), invalid (rokkant, leszázalékolt), ljekárna (gyógyszertár), poliklinika (rendelőintézet), pregled (kivizsgálás), sümecsa (pezsgőtabletta), szakó (zakó), szesztra (ápolónő, nővér)

s) *Táv*: távközlés, posta, rádió, tévé; hall (felhívjuk egymást), kuverta (boríték), márkica (postai bélyeg), zaszlon (monitor, képernyő)

t) szleng; frájer (fiatal férfi, pasi/ vakmérű, nagyhangú), frájerkodik (vagánykodik), pecáz (lány(ok) után jár)

u) *Sport*: sport, sporteszközök, sportlétesítmények, sportrendezvények; nogomet (futball, foci), odbojka (röplabda), rukomet (kézilabda), turnir (sportverseny, több csapat részvételével -- egyszerre több sportágban, pl. labdarúgás, sakk -- rövid idő alatt lebonyolított mérkőzésorozat)

v) *Pol*: politikai élet, politológia; izbjeglica (veszély, üldözés elől egy másik országba menekült ember), obnova (a honvédő háború (1991-1995) utáni újjáépítés folyamata és szervezetei Horvátországban), zasztupnik (képviselő)

x) *Pénz*: pénzügyek, bankszakma; mjenyácsnica (pénzváltó), náknáda (anyagi támogatás), obracsun (pénzügyi elszámolás), opomena ((fizetési) felszólítás), racsunovodstvo (számviteli osztály, bérszámfejtés), spórolás (takarékoskodás)

y) *Ölt*: öltözködés, divat, ékszerek, táskák, övek, egyéb ruhakiegészítők; csicsák (tépőzár), beretka (franciasapka, svájcisapka), bedzs (kitűző, jelvény), baletánka (balettcipő), balerinka (papucscipő, balerina(cipő), dokoljenica (térdzokni), farmerka (farmernadrág), garderóba/garderoba (ruhatár, gardrób), hullahopp (harisnyanadrág), jákni (kabát, dzseki), jappánka (újjbedűgos strandpapucs (vietnami papucs), kaciga (bukósisak), kájs (öv), kopacska (futballcipő), krágni (gallér), majica (pólóing, atlétatrikó), mántli (köpény), najlonka (harisnyanadrág), ogrlica (nyakláncnál nagyobb és vastagabb női nyakék) patika (edzőcipő, tornacipő), pertli (cipőfűző), pulóver (kardigán), stikla (tűsarkú cipő), strampli (vastag

harisnyanadrág), szkafander (védőruha), tájica (cicanadrág), trénerka (tréningruha, szabadidőruha)